ΔΗΜΩΔΗ ΒΙΒΛΙΑ *

Κατὰ τὸν κατάλογον τοῦ κ. Ἀνδρέου Παπαδοπούλου Βρετοῦ τὰ ἀπὸ τῆς ἐφευρέσεως τῆς τυπογραφίας μέχρι τοῦ 1832 ἐκδοθέντα ἑλληνικὰ βιβλία ἀνέρχονται μόλις εἰς 1278, ἐπειδὴ δ' ὅμως ὁ κατάλογος οὗτος δὲν εἶναι πλήρης, παραλειφθέντων ἱκανῶν βιβλίων, μὴ περιελθόντων εἰς γνῶσιν τοῦ ἐκδότου, δυνάμεθα κατ' ἀνώτατον ὅρον νὰ ὑπολογίσωμεν εἰς 1750 ἅπαντα τὰ ἀπὸ τοῦ 1476, ὅτε ἐξεδόθη τὸ πρῶτον ἑλληνικὸν βιβλίον, μέχρι τῆς ἀνιδρύσεως τοῦ ἡμετέρου κράτους ἐκδοθέντα ἑλληνιστὶ ὑπὸ Ἑλλήνων βιβλία. Τούτων τὸ ἓν τρίτον περίπου εἶναι καθαρῶς θρησκευτικά, τὰ δὲ πλεῖστα τῶν ἐπιλοίπων, εἴτε εἰς ἀρχαίαν εἴτε εἰς κοινὴν γλῶσσαν γεγραμμένα, ἦσαν προωρισμένα οὐχὶ διὰ τὸν λαὸν ἐν γένει, ἀλλὰ διὰ κύκλον ἀναγνωστῶν λίαν στενόν· ὀλίγα, ὀλίγιστα ἦσαν τὰ καθαρῶς δημοτικὰ βιβλία, τὰ προσφιλῆ καὶ ἐπιζήτητα παρὰ τῷ λαῷ. Διὰ τοῦτο καὶ ταῦτα μείζονα πάντων τῶν ἄλλων εἶχον διάδοσιν καὶ πλείονας ἀσυγκρίτῳ λόγῳ ἀναγνώστας. Ἡ **Ἱστορία Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος**, ὁ **Χρονογράφος**, ὁ **Ἐρωτόκριτος**, ἡ **Ἐρωφίλη**, ἡ **Διήγησις Γαδάρου, Λύκου καὶ Ἀλουποῦς** καὶ ἐκ τῶν μεταφρασμένων ὁ **Συντίπας**, ὁ **Βερτόλδος** καὶ ὁ **Βερτολδῖνος**, ἡ **Χαλιμᾶ**, ἐκ δὲ τῶν θρησκευτικῶν ἡ **Ἁμαρτωλῶν σωτηρία**, αἱ φυλλάδαι τῆς Παναγίας, τοῦ ἁγ. Ἀντωνίου καὶ ἡ Ἐπιστολὴ τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ τοῦ χρόνου περίπου τῆς συστάσεως τῶν ἐν Βενετίᾳ ἑλληνικῶν τυπογραφείων ἐξεδόθησαν πολλάκις καὶ μέχρι τοῦ νῦν ἔτι ἐξακολουθοῦσι θέλγοντα μέρος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Ἡ περὶ τὰ τέλη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος καὶ τὰς ἀρχὰς τῆς παρούσης γενομένη φιλολογικὴ κίνησις, καθ' ἣν μετεφράσθησαν ἐκ ξένων γλωσσῶν ἱκανὰ τερπνὰ ἀναγνώσματα πρὸς χρῆσιν τοῦ λαοῦ, ἐλάχιστα περιέστειλε τὴν δημοτικότητα τῶν παλαιῶν, ἣν μόλις ἠλάττωσεν ἡ ἐπέκτασις καὶ εὐρυτέρα διάδοσις τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν γραμμάτων ἀπὸ τῆς ἐλευθερώσεως τῆς Ἑλλάδος.

Τὰ δημοτικὰ ταῦτα βιβλία δὲν εἶναι βεβαίως ἀνάξια προσοχῆς καὶ με-

*) Ἐδημοσιεύθη ἐν «Ἑστίᾳ» 1877 τ. Δ', σ. 433—8. 659—664.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

λέτης, οὐ μόνον διότι ἐπὶ μακρὰν σειρὰν ἐτῶν ἦσαν τὰ μόνα σχεδὸν ἀναγνώσματα τοῦ ὑπὸ τὸν ζυγὸν Ἕλληνος, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ἀξίαν, ἣν αὐτὰ καθ᾽ ἑαυτὰ ἐξεταζόμενα ὑπὸ πολλὰς ἀπόψεις ἐνέχουσι. Τὰ πλεῖστα τούτων ἦσαν κοινὰ παρ᾽ ἅπασι περίπου τοῖς ἀνατολικοῖς καὶ δυτικοῖς λαοῖς κατὰ τὸν μεσαίωνα, αἱ δὲ ποικίλαι αὐτῶν τύχαι μέγα παρουσιάζουσι τὸ ἐνδιαφέρον εἰς τὴν σπουδὴν τῆς φιλολογίας καὶ τοῦ πνεύματος τοῦ λαοῦ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἐνταῦθα θέλομεν περιορισθῇ εἰς συντόμους περὶ ἑκάστου αὐτῶν σημειώσεις, διότι τὰ ὅρια καὶ ὁ σκοπὸς τῆς *Ἑστίας* δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ ἐπεκταθῶμεν εἰς ἐκτενεῖς καὶ ξηρὰς βιβλιογραφικὰς ἐκδρομάς.

Α΄.

Συντίπας.

Ἄγνωστον πότε ἐξεδόθη τὸ πρῶτον εἰς τὸ κοινὸν ἰδίωμα ἡ συλλογὴ τῶν ἀνατολικῶν μύθων ἡ γνωστὴ ὑπὸ τὸ ὄνομα ***Μυθολογικὸν Συντίπα τοῦ φιλοσόφου***. Ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ κ. Βρετοῦ ἀναφέρεται μόνον μία νεωτέρα μετατύπωσις αὐτῆς, τῷ 1790 ἐν Ἑνετίᾳ· πιθανὸν ὅτι ἡ πρώτη ἔκδοσις εἶναι παλαιοτέρα τοὐλάχιστον τῆς δεκάτης ἑβδόμης ἑκατονταετηρίδος. Ἡ δ᾽ ἑλληνικὴ μετάφρασις, ἐξ ἧς καὶ ἡ χυδαία παράφρασις, ἐγένετο περὶ τὸ τέλος τῆς ἑνδεκάτης ἑκατονταετηρίδος ὑπὸ τινὸς Μιχαὴλ Ἀνδρεοπούλου καὶ ἐξεδόθη τῷ 1828 ὑπὸ τοῦ Γάλλου ἑλληνιστοῦ Βοασσονάδ [1]). Τῆς μεταφράσεως ταύτης προτάσσεται ὁ ἀκόλουθος ἔμμετρος πρόλογος:

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

«Τοῦ μυθογράφου Συντίπα καὶ Σύρου,
μᾶλλον δὲ Περσῶν τοῦ σοφοῦ λογογράφου,
αὕτη πέφυκεν, ἣν βλέπεις, δέλτος, φίλε.
Ἣν καὶ συρικοῖς τοῖς λόγοις γεγραμμένην
εἰς τὴν παροῦσαν αὐτὸς Ἑλλάδα φράσιν
μετήγαγόν τε καὶ γέγραφα τὴν βίβλον,
τῶν γραμματικῶν ἔσχατός γε τυγχάνων,
Ἀνδρεόπωλος Μιχαήλ, Χριστοῦ λάτρις,
ἔργον τεθεικὼς προστεταγμένον τόδε
παρὰ Γαβριήλ, τοῦ μεγιστάνων κλέους,
δουκὸς σεβαστοῦ πόλεως μελωνύμου,
ὅς ἐστι Χριστοῦ θερμὸς ὄντως οἰκέτης,
ὃς καὶ διωρίσατο γραφῆναι τάδε,
ὅτι γε μὴ πρόσεστι Ῥωμαίων βίβλοις.
Ἡ συγγραφὴ γὰρ ἥδε τοὺς κακεργάτας
διασύρει μάλιστα, καὶ πρὸς τῷ τέλει
πράξεις ἐπαινεῖ τὰς καλῶς εἰργασμένας».

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΛΛΗΝ. ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
*

1) Ἡ χυδαία παράφρασις ἐγένετο ἴσως ἐκ χειρογράφου ἀτελεστέρου τοῦ ὑπὸ Βοασσονὰδ ἐκδοθέντος, διότι ἱκανὰ παραλείπει ἐκ τῶν ἐν τῇ μεταφράσει τοῦ Ἀνδρεοπούλου, ἐκτὸς ἐὰν ταῦτα παρελείφθησαν ἐκ προθέσεως. Μετὰ δὲ τὸν Boissonade ἐξέδωκε τὴν βυζαντινὴν μετάφρασιν τοῦ Συντίπα ὁ Alfr. Eberhard ἐν τῇ στερεοτύπῳ βιβλιοθήκῃ τοῦ Teubner (Fabulæ Romanenses τ. I, Λειψία 1872).

Πότε ἐγένετο ἡ μετάφρασις αὕτη, ἱκανῶς ἐνδιαφέρουσα καὶ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης, ὡς μικρὸν ἀπομακρυνομένη τῆς κοινῆς βυζαντινῆς διαλέκτου, καταδεικνύεται ἐκ τοῦ ἀνωτέρω προλόγου, καίτοι ὅ τε Γάλλος ἐκδότης καὶ ἄλλοι μετ᾽ αὐτὸν μὴ δυνηθέντες νὰ ὁρίσωσι τὴν ἐποχὴν ἔθετον αὐτὴν μεταξὺ τῆς ΙΒ´ καὶ τῆς ΙΕ´ ἑκατονταετηρίδος. Τὸ ὄνομα Γαβριὴλ σπανίως ἀναφέρεται ἐν τῇ βυζαντινῇ ἱστορίᾳ, ὁ δ᾽ ἐν τούτῳ ἀναφερόμενος εἶναι ἀναντιρρήτως, ὡς διέγνω ὁ Comparetti, ὁ δοὺξ Γαβριήλ, κυβερνήτης τῆς τρίτης Ἀρμενίας, ἧς πρωτεύουσα ἡ εἰκονικῶς ἐν τῷ προλόγῳ ἀναφερομένη Μελιτήνη· ὁ δοὺξ οὗτος ἐκυβέρνα κατὰ τὰ τέλη τῆς ΙΑ´ ἑκατονταετηρίδος.

Ἡ μετάφρασις τοῦ Ἀνδρεοπούλου ἐγένετο ἐκ κειμένου συριακοῦ, ὅπερ οὐχὶ πρὸ πολλοῦ ἀνευρεθὲν ἐδημοσιεύθη τῷ 1859 ὑπὸ D. Landsberger ἐν Posen. Ἐκ τοῦ κειμένου τούτου ἐξάγεται οὐ μόνον ὅτι ἡ μετάφρασις τοῦ Ἀνδρεοπούλου εἶναι καθ᾽ ὅλα ἀκριβὴς καὶ πιστή, ἀλλ᾽ ὅτι προσέτι ἡ συριακὴ εἶναι μία τῶν ἀρχαιοτέρων παραλλαγῶν τοῦ μύθου τοῦ Συντίπα, ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ τοῦ ἰνδικοῦ πρωτοτύπου γενομένη· διότι μόνη αὕτη ἐκ πασῶν τῶν ἀνατολικῶν καὶ εὐρωπαϊκῶν παραλλαγῶν διετήρησεν ἴχνη ἰνδικά, οἷα παραδείγματος χάριν εἶναι αἱ ἐν ἀρχῇ τινων διηγήσεων περίεργοι περιλήψεις αὐτῶν, ἡ ἐκ μελιπήκτου εἰκὼν ἐλέφαντος καί τινα ἄλλα.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἤδη εἶναι ἀποδεδειγμένον τὸ κατ᾽ ἀρχὰς ὑπό τινων διαμφισβητηθέν, ὅτι τὸ πρωτότυπον τοῦ Μυθολογικοῦ τοῦ Συντίπα ἐγράφη ἐν Ἰνδικῇ, καίτοι οὐδὲν σανσκριτικὸν κείμενον εὑρέθη μέχρι τοῦδε.

«Ἔργον, λέγει περὶ τούτου ὁ Γερμανὸς J. Görres, ἐν τῷ σπουδαίῳ αὐτοῦ συγγράμματι περὶ τῶν γερμανικῶν δημοτικῶν βιβλίων, ἔργον, ὅπερ πρέπει νὰ ἑλκύῃ τὸν σεβασμὸν παντὸς διὰ τὴν σεπτὴν αὐτοῦ ἀρχαιότητα· ὅπερ πηγάσαν ἐν ἀρχῇ ἐκ τῶν ὀρέων τῆς Ἰνδικῆς καὶ ἐκεῖθεν ἀπὸ τῶν παναρχαιοτάτων χρόνων ὡς μικρὸν ρυάκιον κατελθόν, εἶτα διὰ τῶν εὐρυτάτων πεδιάδων τῆς Ἀσίας κατευθυνόμενον πρὸς δυσμὰς καὶ βαθμηδὸν αὐξανόμενον, ἐν διαστήματι δὲ χιλιετηρίδων ἀεὶ προχωροῦν καὶ ἀεὶ πληρούμενον καὶ ἐξικόμενον μέχρις ἡμῶν, ἐξ οὗ γενεαὶ ὅλαι καὶ ἔθνη πολλὰ ἐποτίσθησαν· ὅπερ μετὰ τῶν μεγάλων μεταναστάσεων τῶν λαῶν ἐχύθη εἰς Εὐρώπην καὶ νῦν ἔτι κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους καὶ τὴν ἡμετέραν γενεὰν τοσούτῳ σημαντικὸν μέρος τοῦ λαοῦ τέρπει· ἔργον κατὰ τὴν φήμην καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἐπηρείας αὐτοῦ ὑπερεξακοντίσαν πάντα τὰ κλασσικὰ ἔργα καὶ δυνάμενον νὰ παραβληθῇ κατὰ ταῦτα πρὸς τὴν Βίβλον». Καὶ τῷ ὄντι οὐδενὸς ἄλλου ἔργου, οὐδὲ αὐτῆς τῆς Παντσατσάντρας (Πεντατεύχου), ἑτέρας δημοτικωτάτης συλλογῆς ἰνδικῶν μύθων, ἐξαιρουμένης, ἡ διάδοσις ἐξισοῦται πρὸς τὸ μυθολογικὸν τοῦ Συντίπα.

Αἱ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου γενόμεναι συλλογαὶ διαιροῦνται εἰς δύο μεγά-

λας κατηγορίας· εἰς τὸ ἀνατολικὸν στέλεχος καὶ τὸ δυτικόν. Κλάδοι τοῦ πρώτου εἶναι μέχρι τοῦδε γνωστοὶ ἕξ: πρωτίστη πασῶν ἡ συριακὴ συλλογή, ἐξ ἧς ἐγένετο ἡ μετάφρασις τοῦ Ἀνδρεοπούλου· δευτέρα ἔρχεται ἑβραϊκή τις μετάφρασις ἐπιγραφομένη ***Αἱ παραβολαὶ τοῦ Σανδαβάρ***, γενομένη δὲ ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ κατὰ τὰς ἀρχὰς πιθανῶς τῆς ΙΓ' ἑκατονταετηρίδος· ὁ τρίτος κλάδος εἶναι ἱσπανικὴ μετάφρασις ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ ἐπίσης γενομένη κατὰ τὴν ΙΓ' καὶ αὕτη ἑκατονταετηρίδα· τέταρτος τὸ ***Σινδιβάδ-ναμέ***, ἀνέκδοτον περσικὸν ποίημα γραφὲν τῷ 1375· πέμπτος ἡ ὀγδόη νὺξ τοῦ ***Τουτὶ-ναμέ***, ποιήματος τοῦ Ναχσεμπῆ, Πέρσου ἀποθανόντος τῷ 1329· ἕκτος δὲ κλάδος εἶναι ἀρχαία τις μίμησις ἢ νέα παραλλαγὴ τῆς ἀρχαίας ἀραβικῆς μεταφράσεως τῶν ἰνδικῶν μύθων εἰς τὰς 1001 νύκτας ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἱστορία τοῦ βασιλέως, τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τῆς ἐρωμένης του καὶ τῶν ἑπτὰ βεζιρῶν». Ἐκ τοῦ ἀραβικοῦ ὁμοίως ἐγένετο καὶ τουρκική τις παραλλαγὴ ἐπὶ Ἀμουρὰτ τοῦ Β' (1422-1451), ἐπιγραφομένη «Ἱστορία τῶν τεσσαράκοντα βεζιρῶν».

Τὸ δὲ δυτικὸν στέλεχος περιλαμβάνει ἐπίσης πολυπληθεῖς παραλλαγάς· πρώτη ἔρχεται ἡ εἰς λατινικὴν γλῶσσαν συλλογή, ἐξ ἧς ἀναντιρρήτως προῆλθον αἱ εἰς πάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας ἕτεραι παραλλαγαί, τῆς ἑλληνικῆς μόνον ἐξαιρουμένης καὶ τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἱσπανικῆς. Τινὲς ἐθεώρησαν τὴν λατινικὴν ταύτην συλλογὴν ὡς μετάφρασιν τῆς ἑλληνικῆς τοῦ Ἀνδρεοπούλου, ἀλλ' ἡ προσθήκη πολλῶν διηγήσεων ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς συλλογαῖς, μὴ ἐμπεριεχομένων ἐν τῇ ἑλληνικῇ, καταδεικνύουσα ὅτι ἐγένοντο ἐπὶ τῇ βάσει ἄλλων πληρεστέρων κειμένων, ἐξελέγχει τὸ σφαλερὸν τῆς ὑποθέσεως ταύτης. Ἀρχαιοτέρα τῶν εὐρωπαϊκῶν παραλλαγῶν μετὰ τὴν λατινικὴν εἶναι γαλλική τις συλλογὴ ἐπιγραφομένη· Li romans des sept sages, ἐκδοθεῖσα τὸ πρῶτον τῷ 1836 ὑπὸ Keller· μετὰ ταύτην ἔρχεται ἡ γερμανικὴ Dyocletianus Leben (βίος Διοκλητιανοῦ), ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Γερμανοῦ ἐκδοθεῖσα τῷ 1841. Μετὰ ταύτην ἔρχονται παραλλαγαὶ ἀγγλικαί, ἰταλικαί, ἱσπανικαί, ὁλλανδικαί, σκανδιναυικαὶ κλπ. Σημειωτέον δ' ὅτι οὐ μόνον εἰς ἁπάσας τὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας εἶναι μεταπεφρασμένον τὸ μυθολογικὸν τοῦ Συντίπα, ἀλλὰ καὶ εἴς τινας τούτων εἰσὶ γεγραμμέναι πολλαὶ παραλλαγαὶ αὐτοῦ· οὕτω π. χ. εἰς τὴν γαλλικὴν ἐκτὸς τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ὑπάρχει καὶ ἑτέρα Li romans de Dolopathos (τὸ μυθιστόρημα τοῦ Δολοπάθου) καὶ εἰς τὴν γερμανικὴν καὶ ἀγγλικὴν πλείονες.

Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου. Ὡς πᾶσαι αἱ ἀνατολικαὶ συλλογαὶ μύθων, ἡ Παντσατσάντρα, αἱ μυθολογίαι ψιττακοῦ, αἱ 1001 νύκτες (Χαλιμᾶ), αἱ 1001 ἡμέραι καὶ ἡ παροῦσα συλλογὴ ἔχει ὡς κυρίαν βάσιν πρωτεύουσάν τινα διήγησιν, ἐν ᾗ παρεμβάλλονται τεχνηέντως αἱ λοιπαὶ διηγήσεις καὶ μῦθοι. Ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Κῦρος—κατὰ τὴν ἑλληνικὴν παραλλαγήν, κατὰ δὲ τὰς εὐρωπαϊκὰς ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Ῥώμης Διο-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

κλητιανὸς ἢ ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Κασσιόδωρος (ἀνύπαρκτον πρόσωπον) ἢ ὁ τῆς Ρώμης Πογκιανὸς (ἀνύπαρκτον ἐπίσης) — εἶχε μὲν ἑπτὰ γυναῖκας, ἦτο ὅμως ἄπαις. Ἀλλ' ἕνεκα τῶν θερμῶν αὐτοῦ πρὸς τὸ θεῖον δεήσεων ἐγέννησεν ἐπὶ τέλους υἱόν, ὃν καὶ ἀνατρέφων βασιλικῶς ἐξεπαίδευσεν. Ἰδὼν δ' ὅμως ὅτι ἐπὶ τρία ἔτη οὐδὲν ἐκ τῶν μαθημάτων τῶν διδασκάλων του ἐκαρποῦτο παρέδωκεν αὐτὸν εἰς ἄνδρα σοφώτατον, τὸν φιλόσοφον Συντίπαν, ὅστις ὑπεσχέθη ἐντὸς ἓξ μηνῶν πάσης σοφίας νὰ ἐμπλήσῃ τὸν βασιλόπαιδα. Παραλαβὼν λοιπὸν αὐτὸν εἰσήγαγεν εἰς τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν, καὶ ἰδιόρρυθμον ὅλως παιδαγωγικὸν σύστημα ἐφαρμόζων ἐζωγράφησεν ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς κατοικίας τοῦ βασιλόπαιδος ὅσα ἤθελε νὰ τὸν διδάξῃ, ἅτινα εἶτα ἀνέπτυσσεν αὐτῷ καὶ διὰ λόγου. Οὕτως ἐντὸς ἓξ μηνῶν ἐδίδαξεν αὐτῷ τὰ πάντα· ὀφείλων δὲ κατὰ τὰ συμπεφωνημένα μετὰ μῆνας ἓξ καὶ ὥρας ἓξ νὰ παραδώσῃ τὸν υἱὸν εἰς τὸν πατέρα ἔκαμε τὴν νύκτα ἀστρολογικὴν ζήτησιν περὶ τῆς τύχης τοῦ παιδός. Σφόδρα ἐταράχθη μαθὼν ἐκ τῶν ἄστρων ὅτι μέγας κίνδυνος ἠπείλει τὴν ζωὴν τοῦ βασιλόπαιδος, ἐὰν δὲν ἔμενεν ἐπὶ ἑπτὰ ἔτι ἡμέρας παρὰ τῷ φιλοσόφῳ. Ἐπειδὴ ὅμως τῷ ἦτο ἀδύνατον ν' ἀθετήσῃ τὸν πρὸς τὸν βασιλέα ὅρκον αὐτοῦ, ὁ Συντίπας ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλόπαιδος ῥητὴν ὑπόσχεσιν οὐδὲ λέξιν νὰ ἐκστομίσῃ, πρὶν ἢ παρέλθουν ἑπτὰ ἡμέραι. Καὶ οὕτως ἀπέστειλε τὸν μαθητὴν αὐτοῦ εἰς τἀνάκτορα, ἐν ᾧ αὐτὸς ἀπελθὼν ἐκρύβη εἰς ἀσφαλὲς μέρος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ ἐπίμονος σιωπὴ τοῦ βασιλόπαιδος εἰς μεγίστην ἐνέβαλεν ἔκπληξιν τὸν βασιλέα καὶ τοὺς αὐλικούς, ποικιλοτρόπως πειρωμένους νὰ ἐξηγήσωσιν αὐτήν. Εἷς μάλιστα ἐξέφρασε τὴν ἰδέαν, ὅτι αἴτιος τῆς τοιαύτης σιωπῆς ἦτο ὁ Συντίπας, δοὺς ἴσως εἰς τὸν παῖδα κατὰ λάθος ἢ ἐκ προθέσεως βοτανόν τι, ἐξ οὗ ἐδεσμεύθη ἡ γλῶσσά του. Σφόδρα θλιβομένου ἐπὶ τούτοις τοῦ βασιλέως, μία τῶν γυναικῶν αὐτοῦ παραστᾶσα τὸν ἐζήτησε τὴν ἄδειαν νὰ λάβῃ τὸν υἱὸν ἰδιαιτέρως, βεβαία οὖσα ὅτι ἤθελεν ἐκμυστηρευθῇ αὐτῇ τὸ αἴτιον τῆς σιωπῆς, διότι, εἶπε, καὶ πρὸ ταύτης τῆς αἰτίας «συνήθειαν εἶ- » χεν ἀνακαλύπτειν ἐμοὶ πάντα ὅσα εἶχεν αὐτός, ἅπερ οὐδὲ τῇ αὐτοῦ μη- » τρὶ ἐδήλου.» Παραλαβοῦσα δ' ὅμως τῇ ἐπινεύσει τοῦ βασιλέως τὸν παῖδα εἰς τὸ ἴδιον οἴκημα ἀντὶ παντὸς ἄλλου λόγου προτείνει αὐτῷ νὰ δολοφονήσωσι τὸν γέροντα πατέρα του, ὅπως ἐκεῖνος ἀντὶ τούτου βασιλεύσῃ, ἐπὶ τῷ ὅρῳ ὅμως νὰ τὴν λάβῃ ὡς γυναῖκα. Θορυβηθεὶς ὁ νέος ἐπὶ τῇ κακοηθείᾳ καὶ κακουργίᾳ τῆς γυναικὸς ἀπειλεῖ αὐτὴν ὅτι μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν ἑπτὰ θ' ἀποκαλύψῃ τὰ πάντα τῷ βασιλεῖ, ἐπιλαθόμενος οὕτω τῆς ἐντολῆς τοῦ σοφοῦ διδασκάλου του. Ὅπως προλάβῃ τὴν ἐνδεχομένην καταστροφὴν αὐτῆς, περίφοβος γενομένη ἡ μητρυιὰ σπεύδει καὶ διαβάλλει διὰ βδελυρῶν συκοφαντιῶν τὸν νέον παρὰ τῷ βασιλεῖ, ὅστις πεισθεὶς εἰς τοὺς λόγους αὐτῆς ἕνεκα πρὸ πάντων τῆς διαγωγῆς τοῦ υἱοῦ του, ἀντὶ ν' ἀπολογηθῇ ἐξακολουθοῦντος νὰ σιγᾷ, διατάσσει τὸν θάνατον αὐτοῦ.

Ὑπῆρχον τότε τῷ βασιλεῖ σύμβουλοι φιλόσοφοι ἑπτά, οἵτινες ἀκούσαντες τὴν κατὰ τοῦ βασιλόπαιδος ἐξενεχθεῖσαν ἀπόφασιν συναπεφάσισαν νὰ προσπαθήσωσι παντὶ σθένει, ὅπως πείσωσι τὸν βασιλέα νὰ τὴν ἀναιρέσῃ. Οὕτω δὲ πορεύεται καθ' ἑκάστην εἷς ἑκάστοτε παρὰ τῷ βασιλεῖ καὶ τῷ διηγεῖται μίαν ἢ δύο ἱστορίας περὶ τῶν πανουργιῶν τῶν γυναικῶν καὶ τῶν κακῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἐν σπουδῇ ἐκφερομένων ἀποφάσεων· ἐν ᾧ ἀφ' ἑτέρου ἡ σύζυγος τοῦ βασιλέως, ὅπως ἐπιτύχῃ τὸν θάνατον τοῦ βασιλόπαιδος πρὸ τῆς παρελεύσεως τῶν ἑπτὰ ἡμερῶν, διηγεῖται ἀνὰ μίαν ἱστορίαν περὶ δόλων καὶ ἀπιστιῶν τῶν ἀνδρῶν. Ὁ δὲ βασιλεὺς μετὰ τὴν ἀκρόασιν ἑκάστου φιλοσόφου διατάσσει τὴν λύτρωσιν τοῦ υἱοῦ του, μετὰ δὲ τὴν ἀκρόασιν τῆς ἱστορίας τῆς γυναικὸς μεταβάλλει γνώμην καὶ διατάσσει τὴν καταδίκην του. Οὕτω παρέρχονται αἱ ἑπτὰ ἡμέραι, ὅτε ὁ υἱὸς λύει πλέον τὴν σιωπὴν καί, καταδειχθείσης τῆς ἀθῳότητός του, ἡ μὲν μοχθηρὰ γυνὴ καταδικάζεται εἰς ἀτιμωτικὴν ποινήν, οὗτος δὲ καταλαμβάνει τὸν βασιλικὸν θρόνον, ὃν τῷ παραχωρεῖ ὁ πατήρ του. Τὸ βιβλίον καταλήγει δι' ἐκθέσεως τοῦ τρόπου τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ βασιλόπαιδος καὶ διά τινων ἱστοριῶν, ἃς οὗτος καὶ ὁ παρουσιασθεὶς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως Συντίπας διηγοῦνται.

Αἱ ἱστορίαι, ἃς διηγοῦνται οἱ φιλόσοφοι καὶ ἡ γυνή, δὲν ἔχουσι βεβαίως πολλὴν σπουδαιότητα διὰ τὸ πειστικὸν τῶν ἐπιχειρημάτων αὐτῶν· διότι τοῦτο σχεδὸν ὁλοτελῶς ἐλλείπει, ἀπορεῖ δ' ὁ ἀναγνώστης εὐλόγως πῶς μία ἢ δύο τοιαῦται ἱστορίαι ἀρκοῦσιν, ὅπως μεταβάλωσι τὴν ἀπόφασιν τοῦ βασιλέως περὶ σωτηρίας ἢ καταδίκης τοῦ υἱοῦ του. Ἡ ἀξία ὅμως αὐτῶν ἔγκειται ἀλλαχοῦ· διότι ἅπασαι σχεδὸν ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀρχαιοτάτην σειρὰν τῶν μύθων καὶ παραμυθίων, ἅτινα ἀπὸ τῆς Ἰνδικῆς παρέλαβον ἅπαντα σχεδὸν τὰ ἔθνη τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης, οὐ μόνον διὰ τοῦ βιβλίου τούτου, ἀλλὰ καὶ δι' ἄλλων ὁδῶν, πρὸ πάντων δὲ τῆς ἀπὸ στόματος διηγήσεως. Ἐπιφυλασσόμενοι ἀργότερον νὰ γράψωμεν ἐκτενέστερον περὶ τῆς τοιαύτης μεταναστάσεως τῶν μύθων παρατιθέμεθα ἐνταῦθά τινας τῶν ἱστοριῶν τούτων πρὸς κατάδειξιν τοῦ εἴδους καὶ τοῦ χαρακτῆρος αὐτῶν. Ἀκολουθοῦμεν δὲ τὸ κείμενον τῆς ἀρχαίας μεταφράσεως τοῦ Ἀνδρεοπούλου, περιέργου ὑπὸ γλωσσικὴν ἔποψιν, διότι ἡ παρὰ τῷ λαῷ ἐν χρήσει εἰς κοινὴν γλῶσσαν παράφρασις οὐδὲν ἐνέχει τὸ ἀξιοσημείωτον.

Ἰδοὺ ἡ πρώτη τῶν ἱστοριῶν τοῦ πέμπτου φιλοσόφου ἦτο γνωστοτάτη κατὰ τὸν μεσαίωνα καὶ ἐπαναλαμβάνεται εἰς πολλὰ διηγήματα καὶ ποιήματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης· — Ἦν τις στρατιώτης ἀνήρ, ὅστις σκύλον ἀνέθρεψε μικρόθεν καὶ ὅσα ἐνετείλατο τῷ σκυλακίῳ ἐποίει, ὡς λόγον ἔχον· ὅθεν καὶ μετὰ πολλῆς ἀγάπης ἔτρεφεν ὁ στρατιώτης τὸν κύνα. Ἐν μιᾷ τῶν ἡμερῶν ἡ τοῦ ἀνδρὸς σύζυγος πρὸς τοὺς ἑαυτῆς ἀπῆλθε γονεῖς, καὶ τὸ αὐτῆς νηπιάζον παιδίον ἀφῆκε τῷ πατρὶ αὐτοῦ παραγγείλασα αὐτῷ πολλὰ περὶ τοῦ παιδίου, ὥστε βλέπειν καὶ προσέχειν αὐτῷ. Ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ὁ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

στρατιώτης καλεῖται ὑπὸ τοῦ βασιλέως, καὶ ἅμα τῷ λόγῳ τὰ στρατιωτικὰ ἐνεδύσατο ἅρματα, καὶ τὴν σπάθην ἀράμενος, προσκαλεῖται τὸν σκύλον καὶ παραγγέλλει αὐτῷ φυλάσσειν τὸν οἶκον καὶ τὸ παιδίον, μηδένα ἐάσας εἰσελθεῖν εἰς τὸν οἶκον. Ὁ μὲν οὖν στρατιώτης, τὸν κύνα παραγγείλας ἀπῆλθε πρὸς τὸ παλάτιον· τοῦ δὲ σκύλου τῷ παιδὶ παρακαθημένου καὶ τοῦ παιδὸς κοιμωμένου, ὁρᾷ ὁ κύων ὄφιν τινὰ παμμεγέθη ἐρχόμενον κατὰ τοῦ παιδὸς καὶ αὐτοῦ ἐκροφῆσαι τὸ αἷμα σπουδάζοντα. Καὶ παρευθὺς ὁ κύων ἐγερθεὶς πόλεμον πρὸς τὸν ὄφιν ἐποίησε καὶ καταδακὼν αὐτόν, νεκρὸν αὐτὸν ἀπειργάσατο. Κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ἦλθε καὶ ὁ στρατιώτης καὶ ὁ κύων μετὰ χαρᾶς τούτῳ ἀπήντησεν. Ἰδὼν δὲ ὁ στρατιώτης τὸ στόμα τοῦ σκύλου ἡμαγμένον, ἔδοξεν αὐτῷ ὡς ὁ κύων τὸ παιδίον ἔφαγε, καὶ κρούσας αὐτὸν τῷ ξίφει ἀπέκτεινεν. Εἶτα ἐντὸς τοῦ οἴκου γενόμενος, ὁρᾷ τὸν παῖδα κοιμώμενον, ἀβλαβῆ, θεωρεῖ δὲ καὶ τὸν ὄφιν σκοτωμένον καὶ πρὸς τῇ κεφαλῇ τοῦ παιδίου κείμενον· καὶ ἅμα ἔγνω ὡς ὁ κύων τὸν ὄφιν ἐφόνευσε, καὶ πικρῶς ὠλοφύρετο ὅτι χωρὶς ἀφορμῆς τὸ τοιοῦτον ἀπέκτεινε κυνάριον. Οὐδὲν δὲ ὁ κύων ἐκ τῆς τοῦ αὐθεντὸς αὐτοῦ μεταμελείας ὠφεληθῆναι ἠδυνήθη, οὐδὲ ὁ στρατιώτης ἠδυνήθη ἀπὸ τῆς λύπης καὶ τῆς μεταμελείας ἐγεῖραι τὸν κύνα.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἑτέρα ἱστορία τοῦ ἑβδόμου φιλοσόφου περὶ πανουργίας τῶν γυναικῶν, σωζομένη μέχρι τοῦδε παρ' ἡμῖν ἐν τινι δημώδει μύθῳ. — Ἦν τις ἀνὴρ ἔχων γυναῖκα τιμίαν καὶ φρόνιμον, ὅστις ἀεὶ περισύρων τὰς γυναῖκας ὅλας ἐτύγχανεν. Ἡ δὲ γυνὴ ἀντέλεγε τῷ ἀνδρί· «Μὴ ὕβριζε πάσας, ἀλλὰ τὰς κακάς». Ὁ δὲ ἀντέφησεν· «Ὅλας». Ἡ δέ, «Μὴ οὕτω λέγε», φησίν, «ἐπεί τοι γε οὐκ ἔτυχες ἐμπλακῆναι μιᾷ τούτων». Ὁ δὲ λέγει· «Εἰ ἐτύγχανον ἐν μιᾷ τούτων κακῇ, ἔμελλον αὐτὴν ῥινοτομῆσαι». Πλησίον γὰρ τῷ οἰκήματι αὐτοῦ φιλονικοῦσαι ἐτύγχανον αἱ γειτόνισσαι, καὶ οὗτος καθ' ἑαυτὸν ὕβριζεν αὐτάς. Ἡ δὲ γυνὴ λέγει τῷ ἀνδρί· «Σήμερον τί ποιεῖς;» ὁ δὲ λέγει· «Ἀπέρχομαι εἰς τὸ χωράφιον· καὶ σὺ ἀργὰ μαγείρευσόν τι, καὶ φέρε μοι ἔξω νὰ φάγω». Ἡ δὲ ἀπελθοῦσα εὗρεν ὀψάρια κατὰ τὴν ὁδόν, καὶ ἠγόρασε. Καὶ τὸ μὲν μαγείρευμα μετὰ τοῦ τσουκαλίου ἐκόμισε τῷ ἀνδρὶ αὐτῆς φαγεῖν. Αὕτη στρεφομένη πρὸς τὸ σπίτιον ῥίπτει κατὰ τὴν τοῦ ἀρότρου σκαφὴν ἓν γυλλάριον, ἀλλαχοῦ δὲ δύο, ἕως ὅτου ἔρριψεν ὅλα. Καὶ ὁ ἀνήρ, τῆς γυναικὸς διαβάσης, ἐρχόμενος μετὰ τῶν βοῶν ἀροτριῶν, εὑρίσκει τὰ ὀψάρια ἐρριμμένα, ποὺ μὲν δύο, ποὺ δὲ τρία, καὶ ἐσύναξεν αὐτά. Καὶ ἀργὰ σχολάσας ἄπεισιν εἰς τὴν οἰκίαν. Καὶ λέγει τῇ γυναικί· «Οὐκ ἐποίησάς τι ὥστε φαγεῖν ἡμᾶς ὀψέ;» Ἡ δὲ «Μὴ ἔχουσά τι», εἶπεν «ἢ κρέας ἢ ὀψάρια ἢ ἄλλο τι, οὐκ ἐμαγείρευσα». Καὶ ὅς φησί· «Ἰδοὺ ὀψάρια, ἃ εὗρον ἐν τῷ χωραφίῳ, καὶ ἔψησον αὐτά». Ἡ δὲ ἀκούσασα, τὰ μὲν ὀψάρια λαβοῦσα, ἔκρυψε· τράπεζαν δὲ θεῖσα, λέγει ὁ ἀνήρ· «Τὰ ὀψάρια ποῦ;» Ἡ δέ, «Ποῖα ὀψάρια;» φησί. Ὁ δὲ λέγει· «Μωρή οὐκ ἔφερά σοι ἀρ-

τίως ὀψάρια, ἃ εὗρον εἰς τὸ χωράφιν ;» Ἡ δὲ ἅμα, τοῖς ὄνυξι σπαράξασα τὰς παρειάς, ἐβόησεν· «Ἀκούσατε, γείτονες».Καὶ τῶν γειτόνων συναχθέντων, λέγει ἡ γυνή· «Ἀκούσατε, ἄρχοντες· ὀψάρια γυλλάρια λέγει μοι ἑψῆσαι, ἃ ἔφερεν ἀπὸ τὸ χωράφιον». Καὶ οἱ ἄνθρωποι συναχθέντες λέγουσι τῷ ἀνθρώπῳ· «Τί λέγεις ; ἐν τῷ ἀγρῷ ὀψάρια εὑρίσκονται ;» Ὁ δὲ λέγει· «Αὐθέντες καὶ ἀδελφοί, ἐγὼ εὗρον αὐτὰ ἐκεῖσε· πῶς δὲ εὑρέθησαν οὐκ οἶδα». Τότε τῆς γυναικὸς βοώσης, ὅτι, «Δαιμόνιον ἔχει οὗτος», οἱ γείτονες ἐν ποσὶ καὶ χερσὶ πέδαις σιδηραῖς ἔβαλον καὶ ὅλην τὴν νύκτα ὁ δείλαιος ἔλεγε· «Καὶ οὐχ εὗρον τὰ γυλλάρια καὶ κομίσας δέδωκα τῇ κυνὶ ταύτῃ, εἰπών, ἕψησον αὐτά ; κατὰ τί δὲ ἐσιδέρωσάν με ;» Τῆς δὲ πάλιν βοώσης καὶ ἡμέρας ἐπιγενομένης, παραγίνονται οἱ γείτονες ἐρωτῶντες· «Τί γέγονας ;» Ὁ δὲ καὶ αὖθις τὴν ἀλήθειαν ὁ ἄτυχος ἔλεγε. Τῆς δὲ γυναικὸς βοώσης, ὅτι, «Δαιμόνιον ἔχει», οἱ ἄνθρωποι ῥᾳδίως ἐπίστευον τὴν γυναῖκα καὶ ἔλεγον· «Ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος ἔπαθέ τι». Μετὰ δὲ τρίτην ἡμέραν λέγει ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί· «Πεινᾷς, ἵνα σοι δώσω τι φαγεῖν ;» Ὁ δὲ λέγει· «Ναί· καὶ ἔχεις δοῦναί μοι φαγεῖν ;» Ἡ δέ· «Ὀψάρια τηγάνου». Ὁ δέ· «Καλῶς εἶπας, ὦ γύναι· ἃ σοι ἐκόμισα ὀψάρια ἀπὸ τὸ χωράφιον, ταῦτα εἰσί :» Καὶ ἅμα ἡ γυνή· «Ἄρχοντες χριστιανοί, ἀκόμη τὸ δαιμόνιον κατέχει τοῦτον, καὶ πάλιν ὀψάρια λέγει». Τοῦ δὲ εἰπόντος· «Οὐκ ἔτι τὸν λόγον εἴπω τοῦτον», ἡ γυνὴ δέδωκεν αὐτῷ (καὶ ἔφαγεν ἀπὸ τῶν ὀψαρίων), μὴ εἰπόντι λόγον περὶ τούτου. Ὕστερον λέγει τῇ γυναικί. «Λῦσόν με». Ἡ δὲ λέγει· «Μὴ ὀψαρίων μέμνησαι ;» Ὁ δὲ λέγει· «Οὐκ οἶδα τί λέγεις». Τότε ἔλυσεν αὐτόν, καὶ λέγει· «Ὦ ἄνερ, ὅσα εἶπας καλῶς εἶπας· ἀλλά, διότι ὕβριζες οὐχὶ τὰς κακὰς γυναῖκας μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς καλάς, κἀγώ σοι εἶπον, Σιώπα, σὺ δὲ εἶπας, Ἂν εἶχον ἐγὼ τοιαύτην πονηρὰν γυναῖκα, ἔμελλον αὐτὴν ἀνελεῖν, διὰ τοῦτό σοι ἐποίησα ὅσα εἶδες· καὶ μηκέτι καυχᾶσαι περιγενέσθαι τῶν γυναικῶν».

Ἀναγνωρισθείσης τῆς ἀθῳότητος τοῦ βασιλόπαιδος, οἱ φιλόσοφοι συζητοῦσι πρὸς ἀλλήλους περὶ τοῦ τίς ἔδει νὰ θεωρηθῇ αἴτιος τοῦ θανάτου αὐτοῦ, ἂν πράγματι ἐθανατοῦτο. Ἕκαστος προτείνει διάφορον γνώμην, ἣν οἱ ἄλλοι ἀναιροῦσι, προσκληθεὶς δὲ καὶ ὁ βασιλόπαις νὰ εἴπῃ τὴν ἑαυτοῦ,διηγεῖται τὸν ἑξῆς μῦθον·—Ἄνθρωπός τις, τράπεζαν πολυτελῆ οἰκονομήσας, πολλοὺς διὰ φιλίαν φαγεῖν προσεκαλέσατο. Εἶτα, τῶν κεκλημένων καθεσθέντων καὶ ἐσθιόντων, ᾠκονόμησεν αὐτοῖς πιεῖν γάλα. Καὶ πέμψας τὴν δούλην εἰς τὸν φόρον τοῦ ἀγοράσαι γάλα τοῖς κεκλημένοις, ἀνέμενεν αὐτήν. Αὕτη δὲ ἀγοράσασα τὸ γάλα καὶ ἐπιθήσασα ἐπὶ τὴν ἑαυτῆς κεφαλήν, ὡς ἔθος τισὶ γυναιξὶ ποιεῖν, εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ δεσπότου αὐτῆς ἐπανήρχετο. Ταύτης δὲ ἐρχομένης ἄνωθεν λοῦπος καταβὰς ὄφιν τινὰ ἥρπασε, κρατῶν αὐτὸν ἐν τοῖς αὐτοῦ ὄνυξι. Πετόμενος δὲ ἴσα κατέπτη τοῦ τσουκαλίου· καὶ ὁ ὄφις σφιγγόμενος σφόδρα ὑπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ λούπου, ὑπὸ τῆς ἀνάγκης ἐξήμεσε τὸ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

φάρμακον· κἀκεῖνο χυθὲν κατέβη ἴσα εἰς τὸ στόμα τοῦ τσουκαλίου. Καὶ οὕτω γενομένου, οὐδ᾽ ὅλως ἐνόησε τοῦτο ἡ δούλη φέρουσα ἐπὶ κεφαλῆς τὸ τσουκάλιον. Εἰσελθοῦσα δὲ εἰς τὸν οἶκον καὶ τὸ γάλα κομίσασα τοῖς ἐσθίουσιν, ἅπαντες ἔπιον ἐξ αὐτοῦ καὶ εὐθέως ἀπέθανον.—Ἐρωτᾷ δὲ τοὺς φιλοσόφους τίς τούτου τοῦ θανάτου γέγονεν αἴτιος· οἱ φιλόσοφοι διαφωνοῦσι καὶ πάλιν πρὸς ἀλλήλους, καὶ ἄλλος τὸν οἰκοδεσπότην, ἄλλος τὴν δούλην, ἄλλος τὸν ὄφιν καὶ ἄλλος τὸν λοῦπον λέγουσιν αἰτίους· τὸν θαυμασμὸν ὅμως πάντων ἐφελκύει ὁ βασιλόπαις, αἰτίαν τοῦ θανάτου τούτου καὶ τῶν ἰδίων συμβεβηκότων εἰπὼν τὴν εἱμαρμένην. Ἔτι δὲ μᾶλλον καταθέλγεται καὶ ἐνθουσιᾷ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ τῇ σοφίᾳ τοῦ υἱοῦ του, ἀκούσας παρ᾽ αὐτοῦ τρεῖς περιέργους διηγήσεις, ἐξ ὧν παρατιθέμεθα τὴν τελευταίαν.

Ἄνθρωπός τις ἦν, ὅς εἶχε συνήθειαν πραγματεύεσθαι ξύλα μυριστικά· ὅς καὶ ἤκουσε παρὰ ἀνθρώπων ὅτι τὰ μυριστικὰ ξύλα εἰς τόδε τὸ κάστρον ἀκριβῶς εὑρίσκονται). Καὶ εὐθὺς ὁ ἔμπορος, ἅπερ εἶχε ἀρωματικὰ ξύλα ἀγορασμένα λαβών, ἀπῆλθεν εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην. Ὡς δὲ ἐπεσώθη ἐκεῖ, κατεσκήνωσεν ἔξω τῆς πόλεως ἐκείνης, ἵνα μάθῃ πῶς ἡ τιμὴ τῶν ξύλων ἐκείνων ἐν τῇ πόλει ἐστί. Διὰ μέσου δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἰδοῦσα αὐτὸν μία δούλη τινὸς τῶν ἀρχόντων τῶν ἐγχωρίων ἠρώτησεν αὐτόν· «Σὺ τίς εἶ; καὶ τί τὰ ἐπιφερόμενα πράγματα;» Ὁ δὲ ἔφη· «Ἔμπορος εἰμί, καὶ ταῦτα τὰ ξύλα μυριστικά». Ἡ δὲ δούλη ἐκείνη τῷ ἰδίῳ δεσπότῃ ὅσα λελάληκεν αὐτῇ ὁ ἔμπορος ἐφανέρωσεν. Ὁ δὲ κύριος τῆς δούλης, πολύξευρος ὤν, εὐθέως συνῆξεν ὅσα ἀρωματικὰ εἶχε ξύλα καὶ εἰς τὸ πῦρ ἔβαλε· καὶ ἀνάψαντος τοῦ πυρός, πολλὴ εὐθὺς ἐξῆλθεν εὐωδία ἐκεῖθεν. Ὁ ἔμπορος κατ᾽ ἀρχὰς ἐνόμισεν ὅτι πυρκαϊὰ πυρπολεῖ τὰ ἐμπορεύματά του, κατόπιν ὅμως διὰ τοῦ μέσου τούτου πείθεται παρὰ τοῦ πανούργου κατοίκου τῆς πόλεως ἐκείνης, ὅτι τὰ μυριστικὰ ξύλα οὐδεμίαν ἔχουσιν ἐκεῖ ἀξίαν καὶ κατ᾽ οὐδὲν ἀνώτερα τῶν κοινῶν θεωροῦνται, καὶ παραδέχεται τὴν πρότασιν ἐκείνου, ἐξ οἴκτου δῆθεν δεχομένου νὰ ἀγοράσῃ ὅλα τὰ φορτία του ἀντὶ ἑνὸς πινακίου, πλήρους οἱωνδήποτε ἀντικειμένων, ἅτινα ὁ ἔμπορος θὰ εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐκλέξῃ. Μετὰ τὴν ἀγοραπωλησίαν ταύτην ὁ ἔμπορος περιπατῶν ἐν τῇ πόλει εἰσῆλθεν εἰς τὴν οἰκίαν γραΐδος τινὸς μετὰ τῶν συντρόφων αὐτοῦ τοῦ κατακλιθῆναι ἐκεῖ, καὶ ἐπηρώτα τὴν γραῖαν ὁ ἔμπορος λέγων· «Πῶς ἄρα, ὦ γύναι, τὰ ἀρωματικὰ ξύλα ὧδε πωλοῦνται;» Ἡ δὲ ἔφη· «Ἰσόσταθμα τῷ χρυσῷ ταῦτα πωλοῦνται. Πλὴν λέγω σοι, ἔμπορε· πρόσεχε καλῶς ἀπὸ τῶν πολιτῶν τῆς δε τῆς πόλεως· πανοῦργοι γὰρ καὶ δόλιοι εἰσὶν ἅπαντες καὶ ποικίλοι ταῖς

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

---

1) Ἤτοι ἦσαν εἰς ὑπερτίμησιν, ἦσαν ἀκριβὰ εἰς τὴν ξείνα πόλιν. Ὡς βεβαίως παρετήρησεν ὁ ἀναγνώστης, ὁ Ἀνδρεόπουλος δὲν γράφει γνησίαν τὴν δημώδη διάλεκτον τῆς ἐποχῆς του, οἵα π.χ. παρὰ Πτωχοπροδρόμῳ ἀπαντᾷ, ἀλλ᾽ ἑπόμενος τῇ κακοζήλῳ συνηθείᾳ τῶν Βυζαντινῶν λογίων, προσπαθεῖ πάντοτε νὰ ἐξελληνίζῃ τὰς δημώδεις ἐκφράσεις.

πράξεσι, καὶ οὐκ ἔστι δυνατὸν τὸν ἐνταῦθα ἐλθόντα ξένον μὴ παρὰ τούτων φθοράν, εἰ δυνατόν καὶ τῆς ἑαυτοῦ ζωῆς ὑπομεῖναι». Ταῦτα εἰπούσης τῆς γραΐδος ἐκείνης, ἐξῆλθε τῆς οἰκίας αὐτῆς ὁ ἔμπορος θεάσασθαι τὰ ἐν τῇ πόλει, καὶ ὁρᾷ τρεῖς ἄνδρας ὁμοῦ ἐπὶ τὸ ἔργον καθεζομένους, καὶ ἱστάμενος συχνῶς ἐνατενίζων ἔβλεπε τούτοις. Τότε εἷς ἐξ αὐτῶν προσκαλεῖ τὸν ἔμπορον νὰ διαλεχθῶσι πρὸς ἀλλήλους ἀμφότεροι· «καὶ ὅστις ἀφ' ἡμῶν νικήσῃ ἐπὶ τῇ τῶν λόγων στροφῇ καὶ πιθανότητι ἐπιταξάτω τῷ νενικημένῳ ὅ τι καὶ βούλεται ποιῆσαι ὁ νενικηκώς». Ὁ ἔμπορος ἐν τῇ ἁπλότητι αὐτοῦ δέχεται, νικήσας δ' ὁ μῖμος ἐκεῖνος ἐπιτάττει αὐτῷ, κατὰ τὰ συμπεφωνημένα, νὰ πίῃ πάντα τὰ τῆς θαλάσσης ὕδατα. Ἐν ᾧ δὲ ὁ ἔμπορος ἵστατο ἐνεὸς ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ προτάσει, πλησιάσας αὐτὸν ὁ ἕτερος μῖμος, ὅστις ἦν μονόφθαλμος καὶ γλαυκὸν εἶχε τὸν ἕνα αὐτοῦ ὀφθαλμὸν (γλαυκόφθαλμος δὲ ἦν καὶ ὁ ἔμπορος), τὸν κατηγορεῖ ὅτι τῷ ἔκλεψε τὸν ἐλλείποντα ὀφθαλμόν του καὶ ἀπαιτεῖ νὰ τὸν ἀποδώσῃ αὐτῷ. Τοῦ ἐμπόρου, ὡς εἰκός, ἀρνουμένου, ἐπέμενεν ὁ μῖμος καὶ ἐζήτει νὰ τὸν σύρῃ ἐνώπιον τοῦ δικαστηρίου, ὅτε παραστᾶσα ἡ τὸν ἔμπορον φιλοξενοῦσα γραῖα κατώρθωσεν ἐγγυηθεῖσα αὐτὴ νὰ πείσῃ τὸν μῖμον νὰ τὸν ἀφήσῃ ἐλεύθερον μέχρι τῆς αὔριον. Λαβοῦσα δὲ αὐτὸν κατὰ μόνας τὸν ἐπέπληξε, διότι ἠθέτησε τὴν παραγγελίαν της καὶ δὲν ἀπέφυγε τοὺς ἀνθρώπους τῆς χώρας· τῷ εἶπε δὲ ὅτι οἱ οὕτω προσενεχθέντες πρὸς αὐτὸν ἦσαν μῖμοι πονηροί, ἐνῷ ὅμως ὑπάρχει τρόπος ν' ἀποφύγῃ καὶ διαψεύσῃ τὰς προσδοκίας των· διότι εἶναι γέρων τις μῖμος πάντων πονηρότατος καὶ καθηγητὴς καὶ διδάσκαλος πάντων, πρὸς ὃν προσερχόμενοι καθ' ἑκάστην ἑσπέραν ἀφηγοῦνται ὅσα διέπραξαν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἡμέρας, ὑποβάλλοντες ταῦτα ὑπὸ τὴν κρίσιν αὐτοῦ. Συνεβούλευσε λοιπὸν τὸν ἔμπορον ἡ γραῖα, ἵνα μεταμφιεσθεὶς ὡς μῖμος, εἰσχωρήσῃ καὶ οὗτος μετὰ τῶν ἄλλων παρὰ τῷ γηραιῷ μίμῳ καὶ ἀκούσῃ οὕτω τὰς ἐπικρίσεις αὐτοῦ περὶ τῶν πονηριῶν, ὧν ἐγένετο θῦμα. Τοῦτο ποιεῖ ὁ ἔμπορος. Πρῶτος παρουσιάζεται ὁ ἀπατήσας αὐτὸν εἰς τὴν ἀγορὰν τῶν μυριστικῶν ξύλων· ἀφ' οὗ ἐξέθηκε τῷ γέροντι τὰ κατὰ τὴν συμφωνίαν, οὗτος τὸν ἐρωτᾷ· «Τί συνεφωνήσατε νὰ περιέχῃ τὸ πινάκιον ἆρά γε χρυσὸν ἢ ἄργυρον ;» Ὁ δὲ μῖμος,—«Οὐχί, φησί, κύριέ μου· ἄλλα εἴδη ἀνώνυμα, ἅπερ ἐκεῖνος ἐθελήσει ζητῆσαι πίνακα πεπληρωμένον». Ἔφη πρὸς αὐτὸν ὁ διδάσκαλος· «Μεγάλως ἔσφαλες τὸν ἑαυτόν σου· ἔστω γὰρ τυχόν· ἐὰν δόξῃ τῷ ἐμπόρῳ ζητῆσαι ἀπὸ σοῦ ψύλλας, ὅσας ἂν ὁ πίναξ χωρῇ, εἶτα τὸ μὲν ἥμισυ πλῆθος τῶν ψύλλων ἔστω θῆλυ, τὸ δὲ ἕτερον ἥμισυ ἄρρεν, καὶ μὴ μόνον ξανθοὺς εἶναι τοὺς ψύλλους καὶ ὑπομαύρους, ἀλλὰ καὶ γλαυκοειδεῖς, ἆρα δύνασαι τοιαύτην δόσιν δοῦναι αὐτῷ ; πῶς γενήσεταί σοι ἐλευθερωθῆναι τῆς ὀχλήσεως αὐτοῦ ;» Ἀλλ' ὁ μῖμος ἐδικαιολογήθη εἰπὼν ὅτι τόσον πνεῦμα δὲν εἶχεν ὁ ἔμπορος· εἰς τὸν δεύτερον τὸν ἐπιβαλόντα τῷ ἐμπόρῳ νὰ πίῃ πάντα τῆς θαλάσσης τὰ ὕδατα, ὁ γέρων μῖμος παρετήρησεν· «Οὐδὲ σὺ καλῶς ἐ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ποίησας· ἔσται γὰρ ἴσως ἐκεῖνον εἰπεῖν πρὸς σέ· ἀπελθὼν πρότερον κράτησον τοὺς ἐν θαλάσσῃ ῥέοντας ποταμοὺς καὶ τὰς πηγάς, εἶτα ἐγὼ τὰ τῆς θαλάσσης ἐκροφήσω ὕδατα, ἅπερ καὶ μόνα ὑπεσχέθην σοι πεπωκέναι. Εἰ οὖν ταῦτα ὁ ἔμπορος ἀντιλέξει σοι, δύναμις ἔστι σοι τοῦ εὐκόλως ἐμποδίσαι τοὺς ἐν τῇ θαλάττῃ εἰσρέοντας ποταμοὺς καὶ πηγάς ; » Ἀλλὰ καὶ ὁ μῖμος οὗτος ἀντέταξεν ὡς δικαιολόγησιν τὴν ὀλίγην νοημοσύνην τοῦ ἐμπόρου. Πρὸς τὸν μονόφθαλμον τέλος ὁ καθηγητὴς εἶπεν· «Οὐδὲ σύ τι κατώρθωσας· ἐὰν γὰρ φανῇ τῷ ἐμπόρῳ εἰπεῖν σοι, ὅτι, Τοῦτο πρῶτον σημεῖον ἐστὶ τῆς προτάσεώς σου, ἵνα καὶ τὸν ὀφθαλμόν, ὃν ἔχεις, ἐκβάλῃς κἀγὼ τὸν ἕνα μου ὀφθαλμὸν καὶ ἐν ζυγίῳ σταθμίσωμεν καὶ οὕτως ἡ ἀλήθεια εὑρεθήσεται· εἰ μὲν ἴσος εὑρεθῇ ὁ ἐμὸς ὀφθαλμὸς τῷ σῷ, ἔχε αὐτόν, εἰ δὲ κατά τι ἄνισος, ἢ βαρὺς ἢ ἐλαφρός, τότε ὡς ψευδῆ μου κατηγορήσας καὶ τὸν ἐμὸν ὀφθαλμὸν ἐκβαλών, εὐθύνας καὶ τιμωρίαν καὶ ζημίαν ζητῶ. Τί ποιήσεις τότε, ἐὰν οὕτως ὁ ἔμπορος ἀπολογηθήσεται ; Καὶ τὸ δὴ χεῖρον, ὅτι εἰ τοῦτο ἐπὶ σοὶ γένηται, σὺ μὲν τελείως ἔσῃ τυφλὸς καὶ πάντῃ ἀόμματος, ἐκεῖνος δὲ τὸν ἕνα ὀφθαλμὸν ἔχων, πάλιν τὸ φῶς βλέπων ἔσται». Οὕτως ὁ ἔμπορος τὰς τοῦ διδασκάλου τῶν μίμων ἀντιρρήσεις ἐπαναλαβὼν ἑνὶ ἑκάστῳ τὴν ἐπαύριον, καὶ ἀναγκάζων αὐτοὺς νὰ ἐκτελέσωσι τὰ συμπεφωνημένα, ἔλαβε καὶ τῶν φορτίων του ἀνωτέραν τιμὴν καὶ ἀποζημιώσεις μεγάλας παρὰ τῶν λοιπῶν δύο· καὶ τότε ἀφῆκεν αὐτούς.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ θέσις, ἣν ὁ μῦθος κατέχει ἐν τῇ προκειμένῃ βίβλῳ, κατάδηλον ποιεῖ τὴν μεγίστην αὐτῆς ἀρχαιότητα. Παραινέσεις, διδασκαλίαι, ἀπολογίαι, τὰ πάντα ἐν τῷ μύθῳ συγκεντροῦνται καὶ ἐκδηλοῦνται διὰ μύθων. Ὁ μῦθος ἀναπληροῖ ὅλα σχεδὸν τὰ εἴδη τοῦ λόγου. Ἀργότερον, ἀλλὰ πολλῷ ἀργότερον, ἐπὶ τῶν Ἀράβων μυθολόγων καὶ τῶν Φράγκων τροβαδούρων, ὁ χαρακτὴρ τοῦ μύθου μεταβάλλεται, καὶ μόνον σκοπὸν ἔχει τὴν τέρψιν τῆς φαντασίας. Τοῦτο νομίζομεν εἶναι τὸ κυριώτατον διακριτικὸν σημεῖον, τὸ χωρίζον τὴν Χιτοπαδάσαν ἢ Παντσατσάντραν καὶ τὸν Συντίπαν ἀπὸ τῶν Χιλίων καὶ μιᾶς νυκτῶν (Χαλιμᾶς) καὶ τῶν Lais καὶ Fabliaux τοῦ μέσου αἰῶνος.

Β'.

Γαδάρου, λύκου κι' ἀλουποῦς διήγησις χαρίης.

«Σῴζεται εἰς τὸ γένος μας μία φυλλάδα· χάριν εὐσχημοσύνης δὲν ἀναφέρω τὸ ὄνομά της» ἔλεγέ ποτε ἔν τινι ἀγορεύσει του ὁ ἀοίδιμος Τερτσέτης, ὑπαινισσόμενος τὸ δημῶδες ἀνάγνωσμα, περὶ οὗ νῦν ὁ λόγος. Διότι παραδόξως αἱ τύχαι τοῦ στιχουργήματος τούτου, ὅπερ φυλλάδα τοῦ Γαδάρου κοινῶς καλεῖται, ὁμοιάζει καθ' ὅλα πρὸς τὰς τοῦ ζῴου, ὅπερ ἐν αὐτῷ πρωταγωνιστεῖ. Ὁ ὄνος, πρὸς ὃν ὁ Ὅμηρος οὐδαμῶς ἀπαξιοῖ νὰ παραβάλλῃ

ἕνα τῶν πρωτίστων ἡρώων τῆς Ἰλιάδος, τὸν Αἴαντα, κατέστη βραδύτερον ἀντικείμενον σκωμμάτων καὶ σαρκασμῶν, τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετέπεσεν εἰς τὴν σημασίαν τοῦ εὐήθης, τὸ δὲ ὁμοίωμά του ἐχρησίμευεν εἰς γελοιογραφίας βαναύσους προσώπων ἀπὸ τῶν Ρωμαίων, οἵτινες πρὸς χλεύην τῶν χριστιανῶν ἀπεικόνιζον ὄνον ἐσταυρωμένον, μέχρι τῶν τεχνητῶν τοῦ μεσαίωνος, οἵτινες καὶ ἐν ἐκκλησίαις ἔτι ἔθετον εἰκόνας αὐτοῦ. Οὕτω καὶ τὸ ποίημα, ὅπερ τοσαύτας ἔθελξε γενεάς, ἐπὶ αἰῶνας ὁλοκλήρους παρ' ἁπάντων σχεδὸν τῶν λαῶν τῆς Εὐρώπης θεωρούμενον ὡς ἓν τῶν ἀριστουργημάτων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τὸ ἐπισκιάσαν καὶ τοῦ Ὁμήρου τὰ ἔπη, νῦν πτωχὸν καὶ ἐξησθενημένον μόλις τολμᾷ νὰ φανῇ εἰς τὰς χεῖρας ἁπλοϊκοῦ τινος χωρικοῦ, ὁ δὲ διακινδυνεύων νὰ κάμῃ περὶ αὐτοῦ λόγον ἀναγκάζεται, ὅπως μὴ φανῇ ὑπερπηδῶν τὰ ὅρια τῆς καλῆς ἀνατροφῆς, καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἔτι ν' ἀποσιωπήσῃ. Ἀλλὰ τὸ παράδειγμα τοῦ σοφωτάτου Γερμανοῦ Ἰακώβου Γρίμμ, ὁλόκληρον βιβλίον εἰς τὴν Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου ἀφιερώσαντος, τοῦ Γάλλου Gidel, ἐκτενῶς περὶ αὐτῆς διαλαβόντος ἐν ταῖς περισπουδάστοις αὐτοῦ Μελέταις περὶ τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας (Études sur la litterature grecque moderne), ἵνα τοὺς ἄλλους ὅσοι συντόμως περὶ ταύτης ἔγραψαν παραλίπωμεν, ἐνθαρρύνει ἡμᾶς νὰ εἴπωμεν περὶ αὐτῆς βραχέα τινὰ ἐν τῇ παρούσῃ σειρᾷ τῶν μελετῶν περὶ τῶν δημωδῶν ἀναγνωσμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀπὸ τοῦ ΙΑ΄ μ. Χ. αἰῶνος, κυρίως δ' εἰπεῖν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν σταυροφοριῶν, παρατηρεῖται νέα τις φιλολογικὴ ὤθησις, ἡ τὰ σπέρματα ἐνέχουσα τῆς πνευματικῆς ἀναγεννήσεως τῆς Εὐρώπης. Ἐκτὸς τῶν πολυπληθῶν ἱπποτικῶν ποιημάτων τῶν διαφόρων ἀοιδῶν καὶ τρουβαδούρων κατὰ τὴν ἐποχὴν περίπου ἐκείνην συμπίπτει ἡ σύνταξις τῶν ἐποποιιῶν τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Ἕκαστον ἔθνος ἔχει ἰδίαν ἐποποιίαν, ἐν ᾗ δύναταί τις εἰπεῖν συγκεντροῦται σύμπασα ἡ πνευματικὴ ζωὴ καὶ ἡ φιλολογικὴ κίνησις αὐτοῦ. Τὰ σκανδιναυικὰ ἔθνη ἔχουσι τὰς ἀρχαιοτάτας Ἔδδαρ, ἡ Γερμανία τὸ κατὰ μίμησιν τούτων κατὰ μέγα μέρος συντεθὲν ᾆσμα τοῦ Νίβελουγκεν, ἡ Γαλλία τὸ ᾆσμα τοῦ Ρολάνδου καὶ τἆλλα ἱπποτικὰ ποιήματα τοῦ περὶ τὸν Μέγαν Κάρολον κύκλου, ἡ Βρεττανία τὰ ποιήματα τοῦ κύκλου τοῦ Ἀρθούρου, ἡ Ἱσπανία τὸ Romancero, ἡ Ρωσσία τὸ ᾆσμα τοῦ Ἰγώρ. Καὶ αὐτὴ δὲ ἡ Ἑλλάς, ἥτις μέχρι τοῦδε ἐθεωρεῖτο ἐστερημένη ἐποποιίας ἐθνικῆς, ποιήματος μεγάλου ἐγκαινίζοντος τὴν νέαν φιλολογικὴν καὶ ἱστορικὴν περίοδον, καθ' ἣν ἄρχονται αἱ πηγαὶ τῆς νεοελληνικῆς ἐθνότητος, ἐγνώσθη ἐπ' ἐσχάτων ὅτι κέκτηται τὴν ἐποποιίαν τοῦ Διγενῆ Ἀκρίτα, ἧς, ἀνερχομένης εἰς ἐποχὴν προγενεστέραν ἴσως τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ἱκανὰ μέρη διετήρησε μέχρι τοῦ νῦν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ἐν τοῖς δημοτικοῖς ᾄσμασι καὶ ταῖς παραδόσεσιν αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὑπὲρ πάσας τὰς ἐποποιίας ταύτας καὶ πασῶν δεσπόζουσα ἵστα-

ται ἡ τῶν ζῴων, ἐν ᾗ περιγράφονται κυρίως αἱ πανουργίαι τῆς ἀλώπεκος κατὰ τοῦ λύκου καὶ ἄνευ σατιρικοῦ τινος σκοποῦ, ὡς πολλοὶ ἐσφαλμένως ὑπέλαβον, παρίστανται τὰ ζῷα ὁμιλοῦντα, πράττοντα καὶ πάσχοντα ὡς ἄνθρωποι. Τὸ ἔπος τοῦτο, οὗ αἱ μὲν ῥίζαι εὕρηνται ἐν τοῖς παναρχαίοις ἰνδικοῖς καὶ ἐν τοῖς αἰσωπείοις μύθοις, καὶ οὗ αἱ διακλαδώσεις καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην ἐξαπλούμεναι προεκτείνονται μέχρις αὐτῆς τῆς Ἀφρικῆς, τὸ ἔπος τοῦτο δύναται ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ διαδόσεως νὰ θεωρηθῇ ἔπος διεθνές, καὶ ἂν οὐχὶ διὰ τὴν ἐσωτερικὴν αὐτοῦ ἀξίαν διὰ τὴν φήμην ὅμως, ἣν ἐν Εὐρώπῃ κατὰ τὸν μεσαίωνα ἀπήλαυε, διὰ τὴν μεγάλην εὐρύτητα τοῦ περιεχομένου του καὶ τὸν χαρακτῆρα νὰ τεθῇ ὑπεράνω πάντων τῶν λοιπῶν ἐθνικῶν ἐπῶν.

Τὰ πρῶτα στοιχεῖα τῆς μεγάλης ταύτης ἐποποιίας εὕρηνται ἐν τῇ ἀρχαιότητι· καθ' ὅσον ὅμως εἶναι ἡμῖν γνωστόν, ἡ πρώτη διάπλασις αὐτῆς ἦτο γαλλική· ἔρχεται ἀκολούθως λατινικόν τι ποίημα (Isengrinus), ὑπὸ Φλαμανδοῦ τινος, ὡς πιθανολογεῖται κατὰ τὸν δωδέκατον περίπου αἰῶνα συντεθέν· μετὰ τοῦτο ἐγένετο ἡ γερμανικὴ παραλλαγή, συγχρόνως δὲ καὶ κατόπιν καὶ αἱ λοιπαὶ ἐν ἄλλαις εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις. Ἡ ἐποποιία τῆς Ἀλώπεκος, ὡς κοινῶς λέγεται (γαλλιστὶ Le Roman du Renard, γερμανιστὶ Reinhart Fuchs κλπ.), διαιρεῖται εἰς πολλοὺς κλάδους, ὧν τινες ἀσθενέστατα ἀλλήλοις συνδέονται, διότι ἐν γένει τὸ ποίημα εἶναι ἔργον πολλῶν διαπλασάντων ἀρχαιοτέρους μύθους καὶ ἐνιαχοῦ νεώτερα ἐπεισόδια. Περιστρέφεται δὲ κυρίως εἰς τὴν ἀφήγησιν τῶν πανουργιῶν, δι' ὧν ὁ πονηρὸς Renart (ὡς ἐπονομάζεται ἡ ἀρσενικοῦ γένους ἐν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς γλώσσαις ἀλώπηξ) ἐταλαιπώρει τὸν εὐήθη συγγενῆ του λύκον Ἰσεγγρῖνον, τὰς περὶ τούτων ἀποφάσεις τοῦ βασιλέως Λέοντος καὶ διάφορα ἄλλα κωμικὰ συμβεβηκότα τῆς ἄρκτου, τοῦ ὄνου, τοῦ ἀλέκτορος κλπ.

Τῆς ἐποποιίας ταύτης πολλὰ ἴχνη διετηρήθησαν ἐν Ἑλλάδι προπάντων εἰς δημώδη παραμύθια. Τὸ πολλάκις ἐν Ἀθήναις χάριν τῶν παίδων δημοσιευθὲν ***Παραμῦθι τῆς Ἀλουποῦς*** ἀφηγεῖται μὲ ἀσημάντους διαφορὰς ἕνα τῶν κλάδων τῆς ἐποποιίας, ἐν πολλαῖς εὐρωπαϊκαῖς παραλλαγαῖς εὑρισκόμενον· ἕτερον ἀνέκδοτον παιδικὸν παραμύθιον περὶ λύκου καὶ ἀλουποῦς περιέχει ἱκανὰ ἐπεισόδια, ὧν τὰ πλεῖστα μὲν περιέχονται ἐν ταῖς λοιπαῖς παραλλαγαῖς, τινὰ ὅμως εἶναι ὅλως πρωτότυπα. Εἰς τὴν τάξιν τοῦ κύκλου τοῦ ἔπους τούτου δύναται ν' ἀναχθῇ καὶ μεσαιωνικόν τι ἑλληνικὸν ποίημα, ἐπιγραφόμενον ***Παιδιόφραστος διήγησις τῶν τετραπόδων ζῴων***, δημοσιευθὲν δὲ ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ κ. Wagner ἐν τῇ πρὸ τριετίας ὑπ' αὐτοῦ ἐκδοθείσῃ Συλλογῇ μεσαιωνικῶν ἑλληνικῶν ποιημάτων (Carmina graeca medii aevi). Ἠθέλομεν ὅμως ἀπομακρυνθῇ τοῦ θέματος ἡμῶν ἐπιχειροῦντες ἀνάλυσιν τούτων, ὅπως καταδείξωμεν τὴν σχέσιν, ἣν ἔχουσι μετὰ τοῦ ἔπους τοῦ Ρενάρτου. Διὰ τοῦτο περιοριζόμεθα ἤδη ἁπλῶς εἰς τὴν ἐξέτα-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

σιν τῆς Φυλλάδας τοῦ Γαδάρου, ἥτις μόνη ἐκ πάντων τῶν ἄλλων διετηρήθη ὡς δημῶδες ἀνάγνωσμα.

Ἡ φυλλάδα αὐτη φέρει τὴν ἔμμετρον περιγραφὴν

Γαδάρου Λύκου κι' Ἀλουποῦς διήγησις χαρίης.

Ὁ Βρετὸς ἐν τῷ Καταλόγῳ του καταγράφει μίαν μόνην ἔκδοσιν (ἐν Ἐνετίᾳ 1760) [1]) μὴ δυνηθεὶς νὰ εὕρῃ τὴν πρώτην ἢ προγενεστέρας ἐκείνης, διότι φυσικῷ τῷ λόγῳ φυλλάδια τοιαῦτα δὲν διατηροῦνται ἐπὶ πολύ. Σημειοῖ δὲ ἐσφαλμένως ὅτι εἶναι ποιημάτιον «πλῆρες σαρκασμοῦ κατά τινος σατιριζομένου ὑπὸ τοῦ ἀνωνύμου συγγραφέως», ἀπὸ τὸ ὕφος δὲ καὶ τὴν διάλεκτον οὐχὶ λίαν βασίμως εἰκάζει ὅτι εἶναι ποίημα Κερκυραίου τινός.

Σκοπὸς τοῦ στιχουργοῦ εἶναι νὰ διηγηθῇ, ὡς ἀρχόμενος λέγει,

Ὁ λύκος μὲ τὴν ἀλουποῦ πῶς ἔπιαν τὸ φαρμάκι
πῶς ἦτονε ἡ ἀφορμὴ πῶς ἐκαταπιαστῆκαν,
καὶ τί νοβέλλα πάθασι καὶ πῶς ἐντροπιαστῆκαν.

Ὅλα αὐτὰ τὰ κακὰ ἔπαθον ἀπὸ τὸν γάδαρον, ὅν, σημειωτέον ἐν παρόδῳ, ἅπαντες σχεδὸν οἱ τὴν φυλλάδαν ταύτην ἀναφέροντες ξένοι, ἀπὸ τοῦ λεξικογράφου Δουκαγγίου μέχρι τοῦ Grimm καὶ τοῦ Gidel, μὴ ἐννοήσαντες τὴν λέξιν μεταφράζουσιν ἡμίονον. Ὁ Γάδαρος «ὁ καταφρονεμένος πάντοτε κακορρίζικος καὶ παραπονεμένος», εἶχεν εἰς ἀφέντην κακὸν καὶ δύστροπον. Ὑπέρογκα ἦσαν τὰ βάρη, ἅτινα ἔφερεν, ἐδέρετο ἀδιακόπως, ἡ δὲ τροφή του ἦτο ἀθλιωτάτη· ἐπὶ τέλους ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς κακουχίας ἐξησθένησε τοσοῦτον, ὥστε ὁ κύριός του ἀπεφάσισε νὰ τὸν ἀφήσῃ μίαν Κυριακὴν ἐλεύθερον νὰ ἐντρυφήσῃ εἰς τὸ λιβάδιον βόσκων καὶ ἀναπαυόμενος. Ἀλλὰ καὶ οὕτως αἱ συμφοραὶ αὐτοῦ δὲν ἔπαυσαν. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ λιβαδίου ἐκείνου εὑρίσκετο δάσος μέγα, ἐν ᾧ λιμώττοντες ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ συνεσκέπτοντο πῶς νὰ κατευνάσωσι τὴν πεῖναν των. Ἀπεφάσισαν δὲ νὰ κάμωσι συντροφίαν καὶ νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸ λιβάδιον, ὅπως εὕρωσι τυχὸν ἐν αὐτῷ κυνήγιόν τι. Ἐκεῖ ἀπαντῶσι τὸν γάδαρον καὶ συνομολογοῦσι τὸν ὄλεθρόν του. Πλησιάζουσι καὶ προσαγορεύουσι μειλιχίως αὐτόν, τὸν προσκαλοῦσι δὲ νὰ ὑπάγῃ νὰ τοὺς ἐπισκεφθῇ εἰς τὴν ὡραίαν κατοικίαν, ἣν εἰς τὸ δάσος ἔχουσιν. Ὁ γάδαρος ὅμως ἐννοεῖ τὴν κακὴν ἔκβασιν τοιαύτης ὑποθέσεως καὶ ἀντιτείνει πρῶτον μὲν προβάλλων τὴν ἀσθένειαν καὶ ἐλεεινότητα αὐτοῦ ἐκ τῶν ταλαιπωριῶν, ἃς ὑπέστη, εἶτα δὲ πλαγίως ἀπειλῶν αὐτοὺς διὰ τοῦ αὐθέντου του. Φύγετε, λέγει, ἄρχοντες· ἐπειδὴ σᾶς ἀγαπῶ πολὺ καὶ δὲν ἐπιθυμῶ νὰ πάθητέ τι κακόν, σᾶς εἰδοποιῶ ὅτι ὁ ἀφέντης μου εἶναι φοβερὸς κυνηγὸς καὶ ἤδη περιπολεῖ τὸ δάσος μετὰ ἀγέλης ἰσχυρῶν καὶ

---

1 [Ἐν τῇ Ἑλληνικῇ βιβλιογραφίᾳ τοῦ Legrand σημειοῦνται ἐκδόσεις τοῦ 1539, τοῦ 1601, 1625, 1642].

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ἐπιφόβων σκύλων. Καὶ ταῦτα μὲν ἔλεγεν ὁ Γάδαρος, ὅπως τοὺς φοβίσῃ, ἡ πονηρὰ ὅμως ἀλώπηξ δὲν ἐμπίπτει εἰς τὴν παγίδα· ἀλλὰ πλήρης ὀργῆς ὀνειδίζει τὸν γάδαρον, θελήσαντα νὰ ἐξαπατήσῃ νοημονέστερα αὐτοῦ ζῷα.

> Μηδὲν θαρρῇς, κὺρ Γάδαρε, ὅτ᾽ εἴμαστεν ἐργάταις
> ἀπὸ κεινοὺς τοὺς ἄγροικους καὶ τοὺς κακοὺς χωριάταις.
> Ἐγώ μαι ἀστρονόμισσα, ἐγώ μαι καὶ μαζεύτρα
> καὶ τοῦ κὺρ Λέου τοῦ σοφοῦ ἐγώ μουνα μαθεύτρα.
> Ἐγώ μαι διδασκάλισσα τοῦ λόγου καὶ τοῦ μύθου,
> κι᾽ αὐτὸν τὸν νομοκάνονα ἠξεύρω τον ἐκ στήθου.

Ἀλλ᾽ ὑπ᾽ ὄψιν λαμβάνουσα τὸ ἀπαίδευτον καὶ ἄγροικον αὐτοῦ δὲν θέλει νὰ τὸν τιμωρήσῃ, τὸν προσκαλεῖ δὲ τοὐναντίον νὰ γίνῃ σύντροφος ἀμφοτέρων καὶ νὰ μεταβοῦν ὁμοῦ εἰς τὴν ἀνατολήν, ὅπως τοκίσωσι τὰ χρήματα ὅσα μεθ᾽ ἑαυτῶν φέρουσιν, ἐξ ὧν ὑπόσχεται καὶ αὐτῷ ἀνάλογον μερίδιον ἐκ τῶν κερδῶν. Ὁ Γάδαρος μὴ δυνάμενος νὰ πράξῃ ἄλλως ὑποκύπτει, οὕτω δ᾽ ἐπιβαίνουσιν ἐπὶ μιᾶς λέμβου, ἣν εὗρον εἰς τὴν ἀκτήν, ἵνα μεταβῶσιν εἰς τὴν ἀντίπεραν ἀνατολικὴν παραλίαν. Διὰ κλήρου ὁ μὲν Λύκος διορίζεται ναύκληρος, ὁ δὲ Γάδαρος πιλότος. Ἡ Ἀλουποῦ πάντοτε εὑρίσκει ἀφορμὴν νὰ ὀργίζεται ἐκ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ Γαδάρου καὶ ἀδιακόπως ὀνειδίζει αὐτόν. Τέλος δὲ τὸν κατηγορεῖ ὅτι ἔχασε τὸν δρόμον καὶ ἀντὶ νὰ τραβᾷ κατὰ τὴν *ντραμουντάνα* τοὺς πῆγε *περ πονέντε* καὶ γκρέμνισάν τους τὰ νερὰ ὡς μίλια δεκαπέντε. Ἐνθυμηθεῖσα δὲ καὶ τὸ ὄνειρόν της προβλέπει ἄφευκτον τὸν ὄλεθρον καὶ προσκαλεῖ νὰ ἐξομολογηθῶσιν ἀλλήλοις τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν ἀναμένοντες τὴν τελευταίαν ὥραν.

Ὁ Λύκος, μὴ ἐννοήσας τὸ τέχνασμα τῆς πανούργου συντρόφου του, ἄρχεται πρῶτος ἐν ταραχῇ καὶ φόβῳ ἀφηγούμενος εἰς τὴν Ἀλώπεκα τὸν αἱμοβόρον βίον, ὃν διῆγε· προσθέτει δὲ ὅτι μετανοῶν διὰ τὰς ἁμαρτίας του πολλάκις ὑπάγει εἰς τὸ βουνόν, βάφεται εἰς τὰ μαῦρα καὶ γίνεται καλόγηρος.

Ἀκούσασα ἡ Ἀλεποῦ κατάνυξιν τοιαύτην δὲν ἔχει λόγους νὰ ἐκφράσῃ τὸν θαυμασμὸν αὐτῆς· τὸν εὐλογεῖ, τὸν συγχωρεῖ καὶ ἐξομολογεῖται καὶ αὐτή.

Διηγεῖται πόσον κακὸν προξενεῖ εἰς τὰς ὄρνιθας, τὰ κρυφοκλεψίματα καὶ τὰς πανουργίας αὐτῆς· δι᾽ ἓν ὅμως κυρίως τὴν τύπτει ἡ συνείδησις, ὅτι πτωχῆς τινος χήρας ἥρπασέ ποτε τὴν μόνην ὄρνιθά της ὑποκριθεῖσα ὅτι ἦτο ὁ προσφιλὴς τῆς γραίας γάτος, μεθ᾽ οὗ ὡμοίαζε κατὰ τὸ χρῶμα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἐπίσης μετανοοῦσα διὰ τὰ ἁμαρτήματά της, ἐζήτησε τὴν ἄφεσιν αὐτῶν ἐν τῷ μοναχικῷ σχήματι·

> Καὶ ἀναβαίνω ᾽ς τὸ βουνὶ νὰ πῶ τὴν προσευχήν μου,
> πρὸς τὰ κακὰ ποῦ ἔκαμα νὰ σώσω τὴν ψυχήν μου.
> Ἐνδύνομαι τὰ ράσα μου, κουρεύομ᾽ ἀπατή μου,
> βαστῶ σταυρὸν καὶ πατερμά, φορῶ καὶ τὸ μαντί μου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Καὶ δείχνω μεγαλόσχημη καὶ μοιάζω σὰν Γουμένη,
κ᾽ εἰς τὴν καρδιάν μου πονηριὰ ποσῶς δὲν ἀπομένει.

Ὁ λύκος, ὅστις φαίνεται ἤρξατο ἐννοῶν τὴν μηχανορραφίαν, προσποιεῖται καὶ αὐτὸς τὸν σφόδρα συγκεκινημένον, περιβάλλει τὴν ἀλώπεκα μετὰ δακρύων ἐν ταῖς ἀγκάλαις αὐτοῦ καὶ τὴν συγχωρεῖ. Ὅταν ἦλθεν ἡ σειρὰ τοῦ Γαδάρου, τὸ ταλαίπωρον ζῷον οὐδὲν συνῃσθάνετο βαρῦνον τὴν συνείδησίν του· ἀλλ᾽ ὁ Λύκος ἐστέκετο βαστῶν χαρτὶ καὶ καλαμάρι, ὅπως σημειώσῃ τὴν ἐξομολόγησιν αὐτοῦ. Ηναγκάσθη λοιπὸν ὁ Γάδαρος νὰ ἐξομολογηθῇ ἐλαφρότατόν τι παράπτωμα ὅπερ ἐνόμισεν ὅτι εἶχέ ποτε διαπράξῃ·

Ἐμένα ὁ ἀφέντης μου ἔπιανα κ᾽ ἔστρωνέ με,
καὶ μέσα τὸ μεσάνυκτον ᾽ς τὸν κόπον ἔβανέ με.
Καὶ φόρτωμέ με λάχανα, σέλινα καὶ ἀντίδια,
σπανάκια, μαρουλόφυλλα, ράπανα καὶ κρεμμύδια.
Κ᾽ ἐγὼ ἀπὸ τὴν πεῖνά μου, ὁποῦ χα σὰν τὸν σκύλο,
ἐγύριζα τὸ στόμα μου κ᾽ ἤρπουν κομμάτι φύλλο.
Αὐτὸς σὰν ἦτον ἄτυχος, πάντα ἐξίγλιζέ με,
καὶ ὡσὰν μὲ ἤθελεν ἰδῇ, κακὰ ἐράβδιζέ με.

Ἡ Ἀλουποὺ ὀργίζεται, διότι νομίζει, ὅτι ὁ Γάδαρος ἐκ φόβου ἀποκρύπτει τὰ ἁμαρτήματά του· ὅταν ὅμως αὐτή τε καὶ ὁ Λύκος εἶδον ὅτι δὲν δύνανται δι᾽ ἄλλο νὰ ἐνοχοποιήσωσι τὸ ἄκακον καὶ ἀπόνηρον ζῷον, στρέφεται ὁ Λύκος καὶ λέγει πρὸς τὴν Ἀλουποὺν νὰ ἐρευνήσῃ εἰς τὸν Νομοκάνονα πῶς τιμωρεῖται τὸ ἔγκλημα ἐκεῖνο. Τότε ἡ Ἀλουπού,

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τότες τὸν Λύκον ἔκραξε καὶ σταθηκα κοντά της,
ὁρίζει καὶ τῆς φέρνουσι τὸν νόμον ἔμπροστά της.
Καὶ πολλὴν εὐλάβειαν ἀνοίγει καὶ διαβάζει,
— Ἀφωρισμένε Γάδαρε καὶ τρισκαταραμένε,
αἱρετικὲ καὶ πίβουλε, ἀναθεματισμένε,
νὰ φᾷς τὸ μαρουλόφυλλο ἐκεῖνο χωρὶς ξύδι;
Καὶ πῶς δὲν ἀπνιγήκαμε σὲ τοῦτο τὸ ταξίδι!
Ἀλλ᾽ ὅμως, ἀσεβέστατε, κάμε νὰ τὸ κατέχῃς,
ὁ νόμος κατὰ πῶς μιλεῖ πλέον ζωὴ δὲν ἔχεις.
᾽Σ τὸ ἔβδομον κεφάλαιον τὸ ηὗρηκα γραμμένον
νὰ ναι κομμέν᾽ ἡ χέρα σου, τὸ μάτι ἐβγαλμένον,
καὶ πάλιν ᾽ς τὸ δωδέκατον κεφάλαιον τοῦ νόμου
λέγει νὰ σε φουρκίσωμεν ἐγὼ κ᾽ ὁ σύντεκνός μου.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΛΛΗΝ. ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ὁ Γάδαρος ἐνόησεν ὅτι οὐδεμία ἐλπὶς τῷ ἐναπελείπετο, ὅπως μεταβάλῃ τὴν ἀπόφασιν τῶν δολίων συντρόφων του. Κατέφυγε λοιπὸν εἰς εὐφυὲς ἐπινόημα, ἵνα ἀπαλλαγῇ αὐτῶν. Προσποιηθεὶς κατάνυξιν μεγάλην προσεκάλεσε πλησίον αὐτοῦ τὸν Λύκον, καὶ τῆς εἶπεν ὅτι μέλλων ν᾽ ἀποθάνῃ δὲν ἐπεθύμει ν᾽ ἀφήσῃ νὰ συναπολεσθῇ μετ᾽ αὐτοῦ πολύτιμόν τι χάρισμα, κληροδοτηθὲν αὐτῷ ὑπὸ τῶν γονέων του. Εἶχε δὲ τὸ χάρισμα τοῦτο ὄπισθεν τῶν ποδῶν του,

Καὶ ὅποιος μόνον το ἰδῇ, τὸ χάρισμα ποῦ λέγω,
ὅλοι του οἱ ἀντίδικοι φεύγουσι σοῦ ὁμνάγω.
Ἀκούει, βλέπει καὶ μακρά, σαράντα μερῶ στράτα,
κ' εἰσὲ ῥοπὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ γροικάει τὰ μαντάτα.

Ὁ Λύκος καὶ ἡ Ἀλουπού δὲν καταλαμβάνουσι τὸ τέχνασμα· δὲν πολλῶν κολακειῶν καὶ ὑποσχέσεων πειρῶνται νὰ πείσωσιν αὐτὸν νά τοις τὸ μεταδώσῃ, βουλευόμενοι ἐν κρυπτῷ νὰ τὸν θανατώσωσι μετὰ ταῦτα καὶ νὰ εὐωχηθῶσιν ἐκ τοῦ σώματός του. Ὁ Γάδαρος τότε διατάσσει τὸν Λύκον καὶ τὴν Ἀλουποῦν γονυκλινεῖς καὶ προσευχόμενοι νὰ σταθῶσιν ἀναμένοντες τὴν μετάδοσιν τοῦ θείου χαρίσματος. Γονατισάντων δ' αὐτῶν δι' ἰσχυρῶν λακτισμάτων ἀνατρέπει τὸν Λύκον καὶ τὸν ῥίπτει εἰς τὴν θάλασσαν, ἐν ᾧ δ' ἑτοιμάζεται νὰ τιμωρήσῃ ὁμοίως καὶ τὴν Ἀλουποῦν,

Αὐτή, σὰν εἶδε κ' ἔγιναν ὁ Γάδαρος φρενίτης,
'ς τὸ πέλαγος ἐγκρέμνισε κ' ἔπεσε μοναχή της.
Ἐπῆράν την τὰ κύματα 'ς τὸν Λύκον τὴν ἐβγάλαν,
καὶ ἀπὸ τὸν φόβον πόλαβε ἐφώναξε μεγάλα.

Ἀνταμωθέντες οἱ δύο σύντροφοι διηγοῦνται τὴν συμφοράν, ἣν ἔπαθον παρὰ τοῦ Γαδάρου, καὶ ὁμολογοῦσιν ὅτι ἦταν ὑπερβολικὴ εἶναι ἡ ἀδικία καὶ ἡ καταπίεσις καὶ αὐτὰ τὰ μωρότερα ζῷα ἐκ τῆς συναισθήσεως τοῦ δικαίου των προσκτῶνται ἱκανὴν [illegible], ὅπως ἀντιστῶσιν ἀποτελεσματικῶς. Τὸ ποιημάτιον καταλήγει διὰ στίχων, ἐν οἷς ἐγκωμιάζεται ὁ Γάδαρος:

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Χαρὰ 'ς ἐσέ, κὺρ Γάδαρε, καὶ μὲ τὴν φρόνησίν σου,
γιατὶ μὲ γνῶσιν ἔφυγες μὲ τὴν [illegible]τίμησίν σου.
Ὦ Γάδαρε, κὺρ Γάδαρε, γάδαρος πλιὸ δὲν εἶσαι,
πρέπει γιὰ τοῦτο πὄκαμες πάντοτε νὰ παινῆσαι.
Θαρρῶ γιὰ τοῦτο καὶ πολλοὶ Γάδαρον δὲν σὲ κράζουν,
ἀλλὰ ὡς τιμιώτερον, Νίκο σὲ ὀνομάζουν.
Τὸ ὄνομα ἐκέρδισας αὐτὸ μὲ πονηρίαν
καὶ τὴν ζωήν σου ἔγλυσες ἀπαῦτα τὰ θηρία.

Τοιαύτη ἡ χαρίεσσα διήγησις τοῦ Γαδάρου, τοῦ Λύκου καὶ τῆς Ἀλουποῦς· ἡ στιχουργία αὐτῆς εἶναι ὁμαλή, οὐδαμῶς δ' ἀμοιρεῖ εὐφυΐας, εὐφυΐας ὅμως χυδαίας καὶ βαναύσου τὰ πολλά. Δυνάμεθα δὲ καθόλου εἰπεῖν ἐν συγκρίσει πρὸς τοὺς Εὐρωπαϊκοὺς κλάδους τοῦ ἔπους τοῦ Ρενάρτου, ὅτι ἡ ἑλληνικὴ διάπλασις εἶναι ἡ ἐπιτυχεστέρα. Ὁ Γρίμμ εἰκάζει ὅτι τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο τῆς ἐποποιΐας, μὴ εὑρισκόμενον ἐν μηδεμιᾷ τῶν ἄλλων παραλλαγῶν, συμπληροῖ κενόν τι τῆς ἀρχαιοτέρας γερμανικῆς διαπλάσεως, ὅπου ἀναφέρεται μόνον συντροφία τις τῆς ἀλώπεκος μετὰ τοῦ ὄνου, τὰ δὲ λοιπὰ ἐλλείπουσιν. Ἐν γένει δὲ πολλὰς ὁμοιότητας ἀπαντῶμεν εἰς τὴν ***φυλλάδα τοῦ Γαδάρου*** μετὰ τῶν ποιημάτων, τῶν ἀποτελούντων τὸν κύκλον τοῦ περὶ Ρενάρτου ἔπους. Λατινικόν τι ποίημα τοῦ δεκάτου τρίτου αἰῶνος, ὁ Μετανοητὴς (Poenitentiarius) ἐπιγραφόμενον, ἔχει τὴν αὐτὴν βάσιν μὲ ταύτην. Ὁ λύκος, ἡ ἀλώπηξ καὶ ὁ ὄνος συνελθόντες ποτὲ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐξομολο-

γοῦνται πρὸς ἀλλήλους τὰ ἁμαρτήματά των· τὰ τοῦ λύκου ἀφίησι κατανυκτικῶς ἡ ἀλώπηξ καὶ τὰ ταύτης ὁ λύκος· ἀλλ' ἀμφότεροι φρίττουσιν ἐπὶ τῷ ἀκούσματι τῶν ἐλαφρῶν καὶ ἀθῳοτάτων πλημμελημάτων τοῦ ὄνου καὶ διαμελίσαντες τρώγουσιν αὐτόν. Ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ λαμβάνουσι τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἐν πολλαῖς ἄλλαις εὐρωπαϊκαῖς παραλλαγαῖς, πανταχοῦ δὲ τῆς ἐποποιίας εἶναι τὰ δύο ταῦτα ζῷα τὰ πρωταγωνιστοῦντα πρόσωπα. Ὡς ἐν τῷ ἑλληνικῷ ποιήματι καὶ τοῖς δημοτικοῖς παραμυθίοις, ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ ἀποκαλοῦσιν ἀλλήλους συντέκνους· καὶ ἐν ταῖς λατινικαῖς καὶ ταῖς γερμανικαῖς παραλλαγαῖς, ἐν δὲ τῇ λιθουανικῇ γλώσσῃ ἡ ἀλώπηξ καλεῖται κουμπάρος. Ἡ δὲ λύσις τῆς διηγήσεως, ὡς ἐν τῇ Φυλλάδᾳ τοῦ Γαδάρου φέρεται, ἐλήφθη ἐξ αἰσωπείου τινὸς μύθου· κατὰ τοῦτον ὁ λύκος περιτυχὼν ὄνῳ, ἐν τῷ ποδὶ ἄκανθαν ἐμπεπηγμένην ἔχοντα, ἤθελε νὰ καταφάγῃ αὐτόν· ὁ ὄνος συγκατατίθεται, μίαν δὲ χάριν μόνον παρὰ τοῦ λύκου ζητεῖ, νὰ ἐξαγάγῃ οὗτος πρῶτον παρὰ τοῦ ποδός του τὴν ἄκανθαν, ὅπως μὴ ἀλγῶν ἀποθάνῃ. Ὁ λύκος τὴν ἐξάγει διὰ τῶν ὀδόντων, οὕτω δὲ χάσκοντα λακτίζει εἰς τὸ πρόσωπον ὁ ὄνος καὶ φεύγει συνθλάσας ῥῖνα καὶ μέτωπον καὶ ὀδόντας· ὁ λύκος ἐννοεῖ τὴν μωρίαν ἣν ἔπραξε, καὶ μέμφεται ἑαυτόν, ὅτι μάγειρος ὢν τὸ πρῶτον νῦν ἠθέλησε καὶ ἱππίατρος νὰ γίνῃ. Τὸν μῦθον τοῦτον ἐμιμήθησαν τὰ πλεῖστα τῶν περὶ Ῥενάρτου ποιημάτων, ἄλλα μὲν φοράδα, ἄλλα δὲ πῶλον ἀναφέροντα ἀντὶ τοῦ ὄνου.

Ὁ Gidel ἀναφέρει μῦθόν τινα τοῦ Ἰταλοῦ Στραπαρόλα εἰς τὰς Νύκτας αὐτοῦ σχεδὸν ἀπαράλλακτον ὑπόθεσιν ἔχοντα. Ἐν τούτῳ τὸ φοβερὸν ἁμάρτημα τοῦ ὄνου συνίσταται εἰς τὸ ὅτι ἀντὶ λαχανοφύλλου τρώγει δύο ἢ τρία κάρφη ἀχύρου ἐκ τοῦ ὑποδήματος τοῦ κυρίου του, ἐφ' ᾧ μετὰ φρίκης ὁ λύκος καὶ ἡ ἀλώπηξ ἀναφωνοῦσιν ὅτι ἄξιός ἐστιν ὁ ὄνος θανάτου, διότι ἐκ τούτου ἐκρυολόγησεν ὁ κύριός του καὶ ἀπέθανε. Παραπλησίαν τινὰ ὑπόθεσιν ἔχει καὶ μῦθός τις τοῦ Λαφονταὶν (Les animaux malades de la peste) καὶ ἕτερος παρὰ τῷ Guillaume Guéroult (Emblèmes, Lyon, 1553).

Ἐκτὸς τῶν ἐν Βενετίᾳ ἐκδόσεων τῆς Φυλλάδας τοῦ Γαδάρου ἐδημοσίευσεν ἱκανὰ μέρη αὐτῆς ὁ Γερμανὸς ἑλληνιστὴς Ἔλισσεν, ἀνάλυσιν μακρὰν αὐτῆς ὁ Gidel ἐν τῷ προμνημονευθέντι συγγράμματί του, ὁλόκληρον δὲ ὁ Βάγνερ (Carmina graeca medii aevi) ἐκ χειρογράφου τῆς Βιέννης καὶ ὁ Ἰάκωβος Γρὶμμ ἐν ἐπιστολιμαίᾳ διατριβῇ πρὸς Κάρολον Λάχμανν περὶ τοῦ Reinhart Fuchs (Sendschreiben an K. Lachmann über Reinchart Fuchs. Ἐν Λιψίᾳ 1840) συνοδεύσας τὴν ἔκδοσιν ταύτην διὰ προλεγομένων, σημειώσεων καὶ λεξιλογίου. Καίτοι δ' ὁ Ἰάκωβος Γρὶμμ ἦτο περί τε τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἑλληνικὴν λίαν ἐντριβής, ὑπέπεσεν ὅμως ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ εἰς λάθη γλωσσικὰ σπουδαιότατα, μαρτυροῦντα πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀνάγκη συντάξεως πλήρους λεξικοῦ τῆς κοι-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

νῆς γλώσσης, ἀφ᾽ οὗ μόνα ἄξια λόγου βοηθήματα εἶναι τὸ Γλωσσάριον τοῦ Δουκαγκίου, τὰ Ἄτακτα τοῦ Κοραῆ καὶ τὸ Λεξικὸν τῆς ὁμιλουμένης τοῦ Βυζαντίου. Ἐκ τῶν σφαλμάτων τούτων περιεργείας χάριν σημειοῦμεν ἐνταῦθα μερικά· τὸ **ἀναφτὸς** ἐξηγεῖ μὴ ἀναμμένος ἐκ τοῦ στερητικοῦ **α** καὶ **ἀπτὸς** παράγων· τὸ ***δισάκκιον*** ἐξηγεῖ ξίφος καὶ συγκρίνει πρὸς ὁμοίας σλαβικὰς καὶ βοημικὰς λέξεις· τὸ ***κομάσι*** (ὀρνιθῶνα) ἐκλαμβάνει ὡς κώμην μικράν· τὸ τυπογραφικὸν λάθος ***κρίτον*** (ἀντὶ χρεῖ τον=χρίει αὐτὸν) μὴ δυνάμενος νὰ ἑρμηνεύσῃ ἐπιφέρει σωρείαν παρατηρήσεων, ὧν ἡ μία κωμικωτέρα τῆς ἄλλης· ἀλλὰ καὶ εἰς ***τοκήεσσσαν*** ἢ ***τοκάδα*** ἀμνάδα μεταμορφοῖ τὸ κακῶς γεγραμμένον ***τόκουσα*** (σὰν τὸ κουσα τὸ ἤκουσα).

Ὁ Γρίμμ ὑποθέτει ὅτι ἡ Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου μετεφράσθη ἐκ τῆς ἰταλικῆς εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετὰ τὴν ΙΕ´ ἑκατονταετηρίδα· πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τούτου φέρει τὴν πληθὺν τῶν ἰταλικῶν λέξεων, τοὺς ἐν ἀρχῇ ἀναφερομένους λομβαρδικοὺς κύνας, τὴν λέξιν Περδίτσης, ἣν παράγει ἐκ τοῦ perdica, καὶ τὸ ὁμοιοτέλευτον τῶν στίχων. Ἀλλ᾽ οἱ λόγοι οὗτοι εἶναι ἀσθενέστατοι καὶ καθ᾽ ὁλοκληρίαν ἀπορριπτέοι· ἰταλικῶν λέξεων βρίθουσιν ἅπαντα τὰ εἰς κοινὴν γλῶσσαν ἐν Βενετίᾳ τυπωθέντα ἑλληνικὰ βιβλία ἀπὸ τοῦ ΙΕ´ αἰῶνος καὶ ἐντεῦθεν· οἱ κύνες τῆς Λομβαρδίας ἦσαν γνωστοὶ εἰς τοὺς βυζαντινούς· ἡ δὲ λέξις Περδίτσης εἶναι ἡ ἑλληνικὴ λέξις πέρδιξ μεθ᾽ ὑποκοριστικῆς καταλήξεως συνήθους παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς· τὸ ὁμοιοτέλευτον τῶν στίχων ἀποδεικνύει μὲν ὅτι ἐποιήθη μετὰ τὸν ΙΔ´ αἰῶνα, οὐχὶ δ᾽ ὅμως ὅτι μετεφράσθη. Μόνον ἐν ἑνὶ χωρίῳ διαλαθόντι τὴν προσοχὴν τοῦ Γρίμμ, ἐνυπάρχει ξενισμός· ἡ ἀλουπού, ἀφ᾽ οὗ ἤκουσε τὴν ἐξομολόγησιν τοῦ λύκου,

Ἐθαύμασεν, ἐπαίνεσε καὶ ἀπομύρωσέ τον·

τὸν στίχον τοῦτον, ὑπαινισσόμενον ἓν τῶν μυστηρίων τῆς λατινικῆς θρησκείας, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ γράψῃ ὀρθόδοξος χριστιανός, ἀλλ᾽ οὐδὲ καὶ νὰ ἀφήσῃ εἰς τὴν μετάφρασιν, ἂν ἐκ ξένου κειμένου μετέφραζεν.

Ἡ Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου ἐγράφη κατὰ διασκευὴν ἀρχαιοτέρου ἑλληνικοῦ στιχουργήματος, τοῦ ***Συναξαρίου τοῦ τιμημένου Γαδάρου***. Τὸ συναξάριον τοῦτο, ὅπερ ὁ Λαμπέκιος ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Βιέννῃ βιβλιοθήκης ἀνέγραψεν ὡς «Συναξάριον περί τινος Γαδάρου ἐπιφανοῦς ἐπὶ ἁγιότητι βίου» (!), ἐδημοσιεύθη ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Βάγνερ. Εἶναι εἰς στίχους πολιτικοὺς ἀνομοιοτελεύτους, ἡ γλῶσσα αὐτοῦ εἶναι καθαρωτέρα τῆς ἐν τῇ φυλλάδᾳ τοῦ Γαδάρου, ἐν γένει δὲ φαίνεται συντεθὲν οὐχὶ βραδύτερον τῆς δεκάτης τετάρτης ἑκατονταετηρίδος. Ἡ Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου ἀκολουθεῖ πιστῶς τὸ Συναξάριον, ἀλλ᾽ εἶναι ἐκτενεστέρα τούτου, διότι πολλάκις καὶ ὁ ζυγὸς τοῦ ὁμοιοτελεύτου ἀναγκάζει τὸν στιχουργὸν αὐτῆς νὰ καταφεύγῃ εἰς πλατυσμούς. Ἀρκούμεθα νὰ παραθέσωμεν δύο

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

μόνον παραδείγματα πρὸς σύγκρισιν ἀμφοτέρων τῶν στιχουργημάτων. Τοὺς ἀκολούθους δύο στίχους τοῦ Συναξαρίου:

Ἐγὼ δὲ τσαγκαρώνω την ἐκείνην τὴν καδάκα,
καὶ κείνη ἐφτερούγιασε, καὶ κάκα-κάκα λέγει,

ἡ φυλλάδα τοῦ Γαδάρου μεταβάλλει εἰς:

Ἐγὼ τὴν ἐκωλόσυρνα ἐκείνην τὴν καδάκα,
κ' ἐκείνη ἐφτερούγιασε καὶ κράζει κάκα-κάκα.

Οἱ δὲ τελευταῖοι στίχοι τῆς Φυλλάδας, οὓς ἀνωτέρω παρεθέσαμεν, εὕρηνται ἐν τῷ Συναξαρίῳ συνεπτυγμένοι ἐν τοῖς ἑξῆς:

Ὦ γάδαρε, κὺρ γάδαρε, πλέον γάδαρος οὐκ εἶσαι·
Νίκος ἂς ἦσαι ἀπὸ τοῦ νῦν, Νικήτα νὰ σὲ λέσιν.

Τὸ Συναξάριον λοιπὸν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ πρώτη ἑλληνικὴ διάπλασις, ἐξ ὅσων μέχρι τοῦδε ἠξεύρομεν, ἑνὸς κλάδου τοῦ κύκλου τῆς περὶ Ρενάρτου ἐποποιίας, ἐλλείποντος ἐκ τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν συλλογῶν. Ἡ δὲ Φυλλάδα τοῦ Γαδάρου συνετέθη βραδύτερον κατὰ μίμησιν καὶ ἐπὶ τῇ βάσει τούτου. Ὁπωσδήποτε, ὡς καὶ εἰς τὰ πλεῖστα τῶν εἰς χυδαίαν γλῶσσαν γεγραμμένων μεσαιωνικῶν ἑλληνικῶν ποιημάτων, παρατηρεῖται καὶ εἰς ταῦτα ἐπίδρασις τῆς ἱπποτικῆς φιλολογίας τῆς Εὐρώπης, ἐπίδρασις ὅμως οὐχὶ ἄμεσος, ἀλλ' ἔμμεσος καὶ ἀπωτάτη.

Ἐν Μονάχῳ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΗΣ ... ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ